

I. Irod. O.

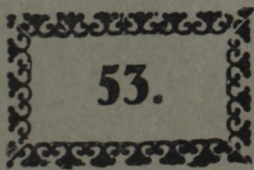
12311

53

Magyar

I R O D A L M I
R I T K A S Á G O K

Szerkeszti Vajthó László

53.

**BESSENYEI GYÖRGY
TÁRSASÁGA**

A Magyar Irodalmi Ritkaságok eddig megjelent számai:

1. Bessenyei György: A törvénynek útja. Tudós társaság. Ára 1— P.
2. Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai, Ára 2— P.
3. Benyák Bernát: Joas. Piarista iskola-dráma, 1770. Ára 1-50 P.
4. Bessenyei György: Egy magyar társaság iránt való Jámbor Szándék. Bécs, 1790. Ára —80 P.
5. Károlyi Gáspár: Két könyv... Debrecen, 1563. Ára 1-50 P.
6. Szemelvények Temesvári Pelbárt műveiből. Ára 2— P.
7. Péterfy Jenő zenekritikái. Ára 1-50 P.
8. Édes Gergely: Eredeti oktató mesék. Ára 1— P.
9. Dugonics András: Magyar példabeszédek és jeles közmondások c. gyűjteményéből. Ára 1— P.
10. Kazinczy világa, Ára 3 P.
11. Szent Erzsébet legendája. Szent Elek legendája. Halál Himnusza, Ára 1— P.
12. Siralmas panasz. Ára 1-50 P.
13. Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai, Második sorozat. Ára 1-50 P.
14. Vedres István: A Tiszát a Dunával összekapcsoló új hajókázható csatorna. 1805. Ára 1-50 P.
15. Bessenyei György: Anyai oktatás. Ára 1.. P.
16. Bessenyei György: Magyarság. A magyar néző, Ára 1— P.
17. Hajnal Mátyás: Az Jesus szivét szerető sziveknek ájtatosságára. 1629. Ára 2— P.

MAGYAR IRODALMI RITKASÁGOK
SZERKESZTI VAJTHÓ LÁSZLÓ

— LIII. SZÁM —

BESSENYEI GYÖRGY
TÁRSASÁGA

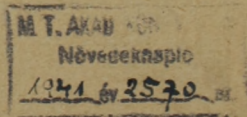
*Tanítványaival sajtó alá rendezte
dr. Horváth Endre.*

KIRÁLYI MAGYAR EGYETEMI NYOMDA

A sajtó alá rendezés munkáját *Pentz Ilona* és *Pécsvárady Jolán* tanárok vezetésével a Pápai Ref. Tanítónőképző-Intézet következő növendékei végezték: Christmann Ilona, Csonka Olga, Dogscha Edit, Kerecsényi Vilma, Lux Mária, Molnár Erzsébet V. é. n., Boross Anna, Dezső Jolán, Füle Margit, Tóth Etel IV. é. n.

A kiadás költségét a Tanítónőképző-Intézet és Leánylíceum tanulóinak önkéntes adománya fedezte, melyhez a Segítő Egyesület is hozzájárult.

ELÖLJARÓBA.

A Magyar Irodalmi Ritkaságok köteteinek nemcsak az ad értéket, hogy hozzáférhetővé teszik minden érdeklődő számára irodalmunknak nehezen megszerezhető régebbi termékeit. Ezt az értéket még növeli az a körülmény, hogy minden kötetét a tanulóifjúság bocsátja útnak s cselekvő részt vállal a nemzeti művelődés erősítésének áldozatos feladatából.

Most, amikor majdnem kétszáz esztendő után végre a teljes Bessenyei-kiadás is megjelenik, a *pápai református tanítónőképzőintézet és leánylíceum* tanulói örömmel csatlakoznak az ifjú irodalmi munkások lelkes táborához egy kötet kiadásával.

Iskolánk növendékei *Pentz Ilona* és *Pécs-váradny Jolán* tanárok vezetésével a *Bessenyei György Társasága Bécs, 1777.* néven ismeretes gyűjteményes kötetet rendezték sajtó alá. A testőrírók ebben léptek először a nyilvánosság elé. A kötethez hozzátettük a *Futó Darabok*. Bécs, 1777. címen megjelent kisebb munkát is.

Amikor a magyar leányoknak munkában és áldozatvállalásban megnyilvánuló hazaszeretete ezt a kiadványt is elindítja az olvasókhoz, hisszük, hogy azok megérett szeretetével találkozik.

Pápa, 1941. év januárjában.

Dr. HORVATH ENDRE
igazgató.

BESSENYEI GYÖRGYNEK.

Noha sok baj fúrja kopasz homlokomat,
Levettem szegéről pókhálós lantomat;
Versben írtál, versben adom válaszomat,
Végyed, jó Barátom, szívesen zsoldomat.

Ifionta én is Phaebusnak áldoztam,
Apollót s hugait közelről nyomoztam,
De mióta Marssal jobban barátkoztam,
A zengő tudományt magamrul leráztam.

Mi lett? Elkergettek a szép társaságbul,
Kitörlötték nevem tudósok számábul;
Nem foly már szikrázó gondolat pennámbul,
Szomorú hang pendül repedt furulyámbul.

Mert mind Múzsák, Nimfák az ifjat szeretik,
Öreg, ősz poétát kacagva megvetik;
Mikor azt a titkos forrásra vezetik,
Ezt csúf nevetséggel szomjan eleresztik.

Azért ez iráskát ne mutasd senkinek,
Netalán felőlem balul ítéljenek,
Parnassus hegyére ismét felvigyenek,
Régi céhmesterből inasnak tégyenek.

Én csak oly barátoknak szoktam így firkálni,
Ki hibámat tudja jóra magyarázni.

Ráncos szemöldökkel ne menj hát vizsgálni,
Amirül akarok néked prédikálni.

Irod, a tudományt kitetted céloznak,
Az igaz nemes vér ösztöne munkádnak.
Jól indultál! Haszna lesz fáradságodnak,
Akarod, vezére leszek utaidnak.

A bölcsesség mélység, őt minden kívánja,
De ennek csak kevés igaz tanítványa.
Mire mehet egy kis ember tudománya?
Mivel hibás legjobb elme találmánya.

Belső ösztönéből indul, iparkodik,
Nap, hold, csillagokon, égen vizsgálódik.
Föld színén tekereg, bé is ereszkedik,
Tengerbe lemégyen, poklon álmélikodik.

Égi csattanásnak villámját csudálja,
Természet erejét mindenben vizsgálja,
Sok jeles dolgoknak okát nem találja,
Elméjének vagyon ezer akadályja.

Világ állapotján, rendin gondolkozik,
Tűz, föld, levegő ég, vízen akadozik,
Rejtezett okokkal szüntelen birkozik,
Munkában elméje csak nem fogyatkozik.

Magába tér: kisebb világ épületét,
Az embert és annak csudálatos testét
Vizsgálja mind külső, mind belső tetemét.
Percit, ízit, vérit, de leginkább lelkét.

Melyen álmélikodván, meg nem ösmérheti,
Homályából társa ki nem vezetheti,

Magátul pediglen éppen nem értheti,
Mint vak, tapogatva járván, bú emésztí.

Csúszó, mászó, járó, repdeső állatok,
Ezek is előtte elzárott lakosok;
Vannak ilyen módon mindenütt csak gáncsok,
De ember magának mégis legfőbb titok.

Boldog, ki ösméri tehetetlenségét,
Határozni tudja büszkés eszességét,
Látván elméjének ilyen kisedségét,
Nagyra nem terjeszti csonka mesterségét.

Csalatkozott ember mely kevésre mehet,
Bizony nem adhatunk biztosabb jeleket.
Im, jelen dolgokról csak keveset érthet,
Multakat nem tudja, ami lész, rejtetett.

Hát mely homály vagyon a nagy tudományban,
Istenhez s lélekhez tartozó dolgokban!
Mennyi különbözés vallás formáiban
És ahhoz kötözött külső szolgálatban!

Indulj meg Pekingtül menj szinte Rómáig,
Nagy-Kairtul eredj, juss szinte Prágáig,
Evezz tengereken Liszbontul Danckáig,
Linztü a Dunán le Sándor oszlopáig.

Akármely nemzetnek nézed is vallását,
Tapasztalni fogod gyakor változását,
Szégyen, mire vitte sok nép gyalázatját,
Ki csúfosan tette lelki áldozatját.

Volt olyan vaksága emberi elnénck,
A krokodilust is tartották istennek.

Mi több, fokhagymának oltárt emeltenek,
Ily s több gyengeséggel ám dicsekedhetnek.

Hibás természetnek setét homályában
Eredvén az ember, mély vizsgálásában
Sok század esztendő tölte tanulásban,
Nem sokat ment elő mégis munkájában.

Most is csak azt tudjuk, mit halandó tudhat,
Hogy fő bölcseségre senki fel nem juthat;
Kevés, amit ember elméje megfoghat,
Több az, amelyeknek végire nem járhat.

Ha volt is, ki szárnyon feljebb emelkedett,
Többi társainál több talentumot vett,
Az is félve, vélve csak oda mehetett,
Honnan a kétsége könnyebben térhetett.

Erőtlen elméjét némelyik csigázta
S az elrejtett dolgot mindaddig vizsgálta,
Míglen kevélységét Isten megbosszulta
S vakmerőségének jutalmát megadta.

Aristotelesnek testit örvény lepte,
Mikor dagadását tengernek szemlélte;
Pliniust Etnának tüze emésztette,
Midőn a kemence száját nézegette.

Szerencsés Salamon, kit a főbb okosság
Vezérlett, vallani, hogy minden csak hívság!
Boldog véle együtt, kit még a romlottság
Nem bír s nem emelget a kevély tanultság.

Boldog, kétszer mondom, ki tud elégedni
Menny ajándékával s nem megy temjénezn

Felpüffedt eszének, vagy tud kéteskedni
S elrejtett titokra nem mér ereszkedni.

Kevély a tudomány, az embert ragadja,
Ki poharábul itt, azt megtántorítja.
Tanulgatásunknak legyen tehát módja,
Kinek-kinek erre forduljon főbb gondja.

Csak annyit hörpentsünk édes maszlagjából,
Melytül jobbak lészünk, s élünk nem rosszabbul.
Nem áll a bölcsesség vetekedő szókból,
Más kincset kell szedni a jó írásokból.

Isten úgy akarta, hogy ember dolgozva
Cselekedve inkább, mintsem gondolkozva.
Mennyei dolgokat mélyen ne vizsgálna,
Földi lévén, földi tudományt tanulna.

Nem tudományt ada célul az embernek,
Ada más jó véget kötelességinek.
Mint határa vagyon romlandó életének,
Úgy bizonyos tárgya vagyon elméjének.

Elég nagy tudomány, ha jól tudunk élni,
Ha a jó erkölcsben tudunk előmenni.
Megtett vétkeinkre rá tudunk esmerni
S mások hibáját is érhetünk feddeni.

Halandónak arra szükség iparkodni,
Mellyel rossz vágyódást lehessen fojtani.
Harag, irigységet kell elhárítani
S a jó egészséget magában tartani.

Jöjj el hát, bölcsesség, ismértesd magadat,
Taníts, hogy esmérjem én önnönmagamat!

Tenéked áldozom innentúl munkámat,
Vessd le fátyolodat, vond le hályogomat.

Epicur, Seneca, Plátó tudománya
Volf, Arsan, Malebranch, Newton találmánya
Nem segít, mert hibás ezek takarmánya.
Te légy, fő bölcseség, én elmém kormánya!

— — — — —
Még fenntartom reménységemet, hogy a jelenvaló idő is honnan-onnan egy Gyöngyösit elkövet, ki a hazánk nyelvit szeretőknek Parnassus hegyére utat mutat. Ohajtok minden jókat az új esztendőben.

Pest, 10. Januari 1772.

B. Orczy.

Most is békételen vagyok magammal, hogy vagy fátum vagy történet vagy valami esméretlen gondviselő lélek oly szegeletbe vetett, melybül a tudósokat, az életben gyönyörködő halandókat, az ékeőbb teremtéseket, a nyájas forgódású eleven állatokat, az életet furcsa tréfával édesítő társakat, a szikrázó gondolatú poétákat és azt a füstös tornyú kis Babilont, melynek lakosai közt most is eleven Epicurusok, Sokratesek, Horatiusok, Democritok, Heraclysok, Sybariták s. a. t. számban találtatnak, csak hosszú Tubuson nézhetem és a nyájas vacsorákon csak képzésemmel jelenhetek. Talán ez a számkivetetésem okozza, hogy egy üdőtől fogva műzsám is megrestült. A fehér tentám egészlen kiszáradott, és írni akarván, írni nem tudok.

Még a szabadságról beszélő kis angyal sem sugarol kedvem szerint, s innét május 15. napjaig frigyét kötöttem magammal, hogy a megholtakkal sem beszélek, hanem a természet titkos örvényébe ereszkedem s meglátom, hogy tölt bé nálam Varro bátyánk tanácsa: Bene pascere. Holnap mégyek gulyát, ménest, nyáját számlálni s a csikóssal perelni, mért veszett el a sok csikó. Mivel pedig a Tiszavízből okvetlen inni fogok, megtérvén a síkról, megírom, setét gondolataim derültebb állapotra fognak-é változni.

Irigylem sorsát jó barátimnak, mikor nálam nélkül öszveütköztvén történetből oly helyre veszik magokat, hol a világi etikának szorosabb reguláit mellőztvén, egyedül a szívnek édes vágyódásának általadják magokat s azt a kiírhatatlan édességet hörpölik, mely a tiszta barátságnek gyökeréből folydogál. Onnan, tudom, nem messze vagynak a gyönyörűségnek isteni, kik nagy megelégedéssel nézik, hogy van még a halandók között szív, ki társában az eredetinek képit szereti, becsüli s tiszteli. Engem a sors ritkán vezet ily mennyei völgybe s talán feltett szándékkal cselekszi, mert én otthagynám mindenemet s egy pálcával, köpönyeggel jönnék vissza hordómba. — — — — —

Örsrül, 25. Apr. 1773.

B. O.

B. GY. G. B. ORCZY Ó NAGYSÁGÁNAK,
N. ABAÚJ VÁRMEGYE FŐISPÁNJÁNAK.

Generális Orczy mit cselekszik velem?
Lehet-é önéki barátjává lennem?
Miért öleli így ifiúságomat,
Hogy mint atya szülje vigasztalásomat?

— — — — —
— — — — —

Mit feleljek hozzám küldött verseire?
Honnan nézzek elébb érdemes lelkére?
Elragadta bennem örömöm a szívem,
Áldom ez esettel parnassusi mívem.

— — — — —
— — — — —

Ifiúságomat vigasztalja titkon
Nagysád, ki nem mászkál e világnál vakon.
Felemelt nagy lelkét, megvallom, tisztelem,
Mert javam az ilyek törvényében lelem.

— — — — —
— — — — —

Barátság, tudomány, szabadság, egészség,
Békességes élet és mértékletesség,
Minden, valamit e bajos világ adhat,
Szerencsés, ki ezek javával mulathat.
Mind árnyék előttem, mit e világ mível,
Hol annyit szenvedünk érzékeny szívünkkel.
Semmit nem ismérvén, mindég okoskodunk,
Pedig alig lettünk, már akkor elmúlunk.
Csak aki teremtett, az örök valóság.

— — — — —
— — — — —

Bécs, 1. Mai 1773.

B.

B. GY. A B. O. ÁRNYÉKÁNAK, MELY KÖRÜLTE LEBEG ÉS AMELYTŰL SUGÁROLTATIK.

Látom, felrepültél Minerva egére,
 Onnan alászállasz Parnassus hegyére;
 Emberi hív érzés csergedez szívedbül,
 Mennyei villámlás csapkod ki lelkedbül.
 Csak úgy szólok Néked most, mint halandónak;
 Megbocsáss, nem hívlak méltóságos úrnak,
 Te is lettél. fetrengsz s elmúlsz társaiddal,
 Csak oly lévén, mint mi, élted, haláloddal;
 Egyedül létedhez szólok most versemben,
 Ne keressél hibát szabados nyelvemben.

— — — — —
 — — — — —
 Vedd el tiszteletem, ha Reád érdemes,
 Hidd el, hogy nem lehet erántad félelmes.

— — — — —
 — — — — —
 Élj sokáig köztünk vigasztalásunkra,
 Nézzünk mint árnyéokra ekként halálunkra.

— — — — —
 — — — — —
 Neved nagy Hazánkban már halhatatlan lész,
 Ez az, amit érted barátságunk megtész;
 Énekelni fogunk érdemes létedrül,
 Hadd tudjanak mások emberi szívedrül.
 Lármázza fel pennánk perelő Hazánkat,
 Mutassuk földüinknek szép magyarságunkat;
 Tanulják nyelvünket országunk fiai,
 S légyenek Nemzetek érdemes tagjai.

Amíg e világba szerte mozoghatunk,
Szüntelen dolgozván éreztessük magunk.

Mikor vélünk szólasz, hagyd el méltóságod
S mutasd Minervában hozzánk barátságod.
Tudod, a titulus egy olyan külső máz,
Mellyel érdem nélkül ki-ki csak büszke váz.

Mind halandók vagyunk — — — — —
Nem irkálók most én külső méltósághoz,
De csak titkon szólok Minerva fiához,
Itt nincsen uraság, mind egyenlők vagyunk,
S csak emberi érdem köztünk méltóságunk
Jól felvészed, látom, ezen törvényeket,
Tanulván ismérni az emberi nemet.

Élj, légyen jutalma érdemes lelkednek!
Borostyánkoszorút adunk ősz fejednek,
Mellyel e világot ismérni tanultad,
S örök Istenedet eléggé csudáltad.

BESSENYEI GYÖRGYNEK.

Jól tudom, kedves Györgyöm, hogy nevetve nézed a táncoló időnek, azaz a fárságnak bolondjait, és hogy szobádba zárkozván, inkább szeretsz magad világában, mintsem a szegény Lorenzo tévelygéseiben gyönyörködni. Szép dolog, az igaz, szüntelen szép nap alatt lenni és soha felleges ég alá nem jutni. Szép volt nyilván Diogenesnek hordó-

ban fűtözni, s a Filep fiát, ki előtt e világ rettegett, a nap elől elűzni; bizony szép volt, s még máig is az a kérdés, hogy vajjon a *bölcs* és a *vitész* közül melyik vala nagyobb. — — Gyuri, jere velem a hordóhoz, tekints belé s meglátod, hogy mind a két görög bolond volt. Egy forrásból merítették mindketten, csak-hogy a király aranycsészéből ivott, a másik pedig markából hörpölt. — — — Be dicsőséges volt Diogenesnek így innya, midőn hazájában a hívság uralkodott! Be hasznos lett volna, ha ezen példájával a hajdani erkölcsökre hozhatta volna elfajult lakosait! Ez az ember Nagy Sándor ellen dolgozott; de mivel a nemzeteknek sorsa olyan, mint az embereké egyen-egyen, Diogenes későre született, Nagy Sándor pedig pontba termett.

Tudod-é, Barátom, hogy mikor mi ezen föld golyóbisával a nap alatt keringvén, útunk közepire jutunk, hogy azonnal hanyatlani kezdünk? Minden így van e világon. A hívságban elmerült nemzetek, midőn kényeknek legfőbb polcára érnek, akkor közelítenek a nyomorúsághoz. Még az embernek értelme is így van; a léleknek nincsen ugyan határa, de ellenben minden határ néki, míg a testben vándorol; s akkor, mikor az indulatok elhagynának, ő is elhagy, mert meghalunk. Ama két görög nem szabott magának határt, el is indula mind a kettő, egyik világot hódítani, a másik pedig hordóban lakni.

X Azért, kedves Gyurim, ne vegyed rossz néven,
 Hogyha azt javaslom, hogy határod légyen;
 Ezt az igazságot magam tapasztaltam,
 Midőn határ nélkül tágon kóboroltam.
 Jó néha Lorenzo társaival lenni,
 Jó olykor szép szüzzel lenni s táncba menni.
 Jó gyakran a lelket földre szállítani.
 S mint a kis gyermeket vezetve jártatni,
 Jó néki ártatlan játékokat adni,
 Melyektől végtére meg szokott fáradni,
 S egy kevés ideig bölcsőbe kérezvén
 Nyugszik, játékain álmába' nevetvén.

Ha nyilodnak tegzét csak felhúzza tartod,
 Rúgó erejének hamar kárát vallod.
 Az elmének tüzet kémélleni is kell.
 Tüzet hogy gerjesztne a szolgáló reggel,
 Ha azt vigyázással estve el nem rejtné
 S másnap friss szikráit hamuban nem lelné?
 Gazdálkodva éljünk azon kis szikrával,
 Melyet Prometheus lopott nagy munkával,
 S még máig is fizet szaggatott májával,
 Mert ha nagyon meggyúl, kárt tész a lángjával.

Nagyon köteleznél, Uram, ha generális
 Orczynak írt ajánló leveledet nékem is el-
 küldenéd több közölhető munkáiddal együtt:
 jó barátod fogja olvasni; és ha úgy fog ör-
 vendeni a többinek, mint azon levélnek, me-
 lyet olvasott, tudd meg, hogy borostyánágot
 törünk a fejedre s a murányi várba idézünk,
 mint a szegény Tassust Rómában.

Patai kunyhómban, 15. Febr. 1772.

Kapitány Barcsay Ábrahám
 m. k.

BESSENYEI BARCSAYNAK.

Meddig kell még, Barátom, generális báró Orczy után loposkodnunk, hogy elrejtett munkáit kezéből kilophassuk s nyomtatás alá adhassuk? Olvastad munkáját, tudom, melyet versekben a szabadságrul írt, hol született nyelvének s elméjének mélységét, nyájasságát oly szép méltósággal adja elő. Két kis levelét, mely nagy szívének legkisebb próbája, kiadtam, mint láthatod; mellyel azt jelentem szerzőjöknek, hogy a Gondviselés a nemes és mély lelkeket nem azért teremti, hogy magokat elrejtsek, hanem hogy fényekkel magokat világosítván, tanításaikat földünkön halhatatlanná tegyék. Láttam ő nagyságának a fejér tatárok országát törvényével, szokásával megírva; ez oly találmány, melyben az országlásnak módja és az emberi társaságnak minémúsége magyaráztatik. A munka nyájjas, de szép és mély. Az emberi természetnek tulajdonságai és némely jóságai, mint elkerülhetetlen hibái is előfordulnak ez írásban és mint villámások a sebes gondolatok közt csak úgy tűnnek el az olvasó előtt, kinek mindenkor olvasott embernek kell lenni, hogy ezen munkát megértse.

Mondd meg az írónak, hogyha érdemeivel hazája magyarainak kinyomtatott munkáiban nem szolgál s ekként a Parnássus alatt annak szűzeinek nem áldoz, tehát kitöröljük nevét a jó polgárok és poéták társaságából.

Nagy dolog, hogy a nagy elmék elrejték magokat, és az olyak, mint akik Markáfot, álmokönyvet másolnak, nyomtatva kóborolnak hazánkban. Megbocsáthatatlan bűn volna Minerva ellen egy olyan magyar múzsának nemzetünkben ismétlenül meghalni, ki az emberi társaság közt olyan jó, mint a kenyér az eledetek közt, mit örökké eszel, mégis örökké kívánsz s soha meg nem únsz.

Mondd meg, Barátom, annak az észtengernek vagy Nílusnak, hogy öntsön ki már egyszer árkából s tegye termékenyebbé a magyar Egyiptomot.

— — — — Fortissimus ille est
 Qui promptus metuenda pati, si cominus instent
 Et differre potest.

Lucanus.

Nem tudom, mit gondolsz, Gyuri, levelelről
 S ítéleted szerint küldött törvényemről.
 Nem szabok én törvényt, hanem a barátság
 Azt írta, hogy olykor hasznos a mulatság.
 A szegény madarász félté nevededik,
 Ha a sólyommadár édig emelkedik,
 Mivel prédájáról könnyen felejtkezik
 S a magas felhőkben el is tévelyedik;
 Társaid elhagyván oda jut tollával,
 Hol szép Hajnal nyugszik aggott Titánnnyával,
 Onnét az estvének nagy tartományain,
 Délnek és északnak roppant országain
 Repít és olyan feun viszi repülését,
 Hogy nem végezhetvén magas tévelygését,
 Szárnyát összehúzza s annyi hegyek közül,

Kiket a fellegből szemlélt onnal felyül, —
 Egy kis dombocskára száll le véletlenül,
 Hol nagy fáradságán bánkodik egyedül.

A léleknek, hidd el, ilyen az insége,
 Mély vizsgálásának csak ilyen a vége,
 Messze esik ő is többnyire céljától,
 Valamint a sebes sólyom prédájától.
 Lock is így járt sokszor, azért volt szomorú,
 De ha néked tetszik borostyánkoszorú,
 Mivel bölcsődet is a múzsák rengették,
 És első pályádat nimfák kötözgették;
 Ha szolgálni kívánsz szegény nemzetednek,
 Kérlek, temjénezzél egyedül ezeknek.
 Kövesd munkáidban Linus testvéreit,
 Kik lanttal fogták el emberek szíveit.
 Tudod a szírének titkos énekeit,
 Mivel csalogatták földnek gyermekeit.
 Ezek azt hirdették gyáva evezőknek,
 Hogy ők tanítói minden jövődőknek.
 Így kell nemzetünket elébb hitegetni
 És szép énekszónál haszonra vezetni.
 Ha a lelkek egyszer haszonban úszkálnak
 És a hívság között már untig sétálnak,
 Eljön hivatlan is ez a szomorúság,
 Kit követni szokott állandóbb boldogság.

Addig magyaroknak hirdessék munkái,
 Hogy ők a scytháknak vitéz unokái,
 E szegeletkövön fekszik szabadságunk
 Különben bizonyos, higyjük el, rabságunk.
 Sajnovics jármátul ójjuk nemzetünket,
 Ki Lappóniából hureolja nyelvünket.

— — — — —
 — — — — —

E légyen lelkünknek tárgya s hánykódása,
 E volt barátodnak hív tanácsadása.
 Félt, nehogy elmerülj vesevizsgálásban,
 És elfelejtkezvén a sok ájulásban,
 Eleven koporsót csinálnál magadbúl,
 Mint tapasztalhatjuk a szomorú Jungból.
 Kár volna, Barátom, így eltemetkezni,
 S hazádnak hasznáról úgy elfelejtkezni,
 Am a Magyar Lőrinc többet tud Jungénál,
 Többet tud igazán Jungnál és magánál,
 De azért ő vidám s kedves társaságú,
 Változó, szerelmes s kedves nyájasságú.
 Ha Attila s Buda szomorú játékát
 Már elkészítetted, Comusok hajlékát
 Olykor örvendeztesd Thália kedvével,
 S a tréfás gyermekek szép nevetésével.
 Megládd majd Tizsának bundás szomszédjait,
 Hogy fogják nevetni világ bolondjait,
 És a kis mesterek furesa majmosságát;
 Kik követni szokták franciák hívságát.
 Oh, szegény úrfiak, kik azt gondoljátok,
 Hogy boldogtalan volt üstökös atyátok!
 És imádván cifra, poros fejeteket,
 Hívságra költitek minden pénzeteket!
 Hová visz vakságtok, oh, ti szabad majmok!

— — — — —
 Én, ki napjaimat harcok istenének
 Feláldozván, lettem rabja nagy nevének,
 Ezért meleg vérem, ezért tengek, lengek,
 De nem képzem, hogy én fő halandó légyek.
 Szűnjél hát, Barátom, azt velem hitetni,
 De ne szűnjél azért lelkemet szeretni,
 Ne lankaszd tüzeimet apró hibáimért,
 Hadd buzogjon vérem, de jó barátimért.
 Eljön úgyis hamar a szomorú vénség,

Akkor tagjaimat foglalván hidegség,
 Amaz ajándék is, a vékony reménység,
 Elagott testemben nem lesz, csak betegség.

Patai kunyhóból, 24. Marti 772.

B. A.

BARCSAY KAPITÁNYNAK.

Leveledet vettem, verseit csudálom,
 Igen nemesen írsz, ez igaz, s megvallom,
 Az ég és föld között elméd repítettik,
 Párnássusnak vize verseden hintetik.
 Elveszem érdeemes tanácsát lelkednek,
 Kívánom örömét világi szívednek.
 Engemet Lorenzo, téged(et) Ycng üldöz,
 Tudod, hogy a *humor* egymástól különböz,
 De mindazonáltal egymást szerethetjük,
 Dolgainkat véled együtt nevethetjük;
 A világ magában igen nagy valóság,
 De a mi életünk hiában valóság.
 A természet szülvén, ránk egy testet bízott,
 Mely sok bajjal szárad s örömmel elhízott.
 E kis alkotmányban tartsuk egészségünk,
 Csudáljuk lelkünkben egyedül Istenünk.
 A levegő ég sem szenyved mindég szelet,
 Nem ád a természet szüntelenül telet.
 Látod, hogy e roppant csatázó világban
 Minden egymás után szalad változásban.
 Változtatva vigyük mi is életünket,
 Mély s csekély dolgokkal tápláljuk lelkünket.
 Ha az idő nevet, játsszunk mint gyermekek,
 De a tréfában is légyünk nagy emberek.

Bécs, 20. Martii, 1772.

Bessenyei György m. k.

UGYANANNAK.

A magánosságtul itt környülvétetve
 Hallgatok, Barátom, Tereád tekintve.
 A szív kebelemben édesdeden érez,
 Megnyugodt most egyszer s belőlrül nem vérez.
 Nézek, ülök, írok. Rólad gondolkodom,
 Magamon, másokon titkon álmélkodom.
 E világnak lelke mit csinál belőlünk!
 Mit ítél törvénye vajjon most felőlünk!
 Hagyjuk el, Barátom, a mély okoskodást,
 Ne tégyünk hiában olyan sok hánykódást;
 A természet setét mélységét elhagyván,
 Öröme sietek kezedet ragadván.
 Szívünknek érzési fűzzék szárnyainkat,
 Barátság élessze mozgó ajakinkat
 Világunk lármáját mihaszna kergetjük.
 Végét, sem kezdetét, látod, nem érhetjük.
 Földünknek bölceit eleget forgatom,
 A természet szavát már régen hallgatom.
 És végre felleltem, hogy józan törvényünk,
 Akármint gondoljunk, csak örök Istenünk.

Egy jó poétának lelke ha megindul,
 Szívét mellé vévén tűnik s mindent feldul.
 Méltóságot visel dicső törvényiben,
 Szerelem mosolyog édes érzésiben.
 Amit természeti kíván, mindent ölel
 S nem csatázik soha az örökös renddel.
 Szállásnak szoros hely számára egy ország,
 Természetben lakik, s megyéje egy világ
 Egészen, amelynek törvényit érezyén,
 Gyönyörködik, magát kedvétül vérezvén.
 Mint a filemile, amely örömétül
 Indíttatván, itt-ott zöld ágacskákra ül,

A hajnalnak tüzét hasadni szemlélvén
 Várja a víg napot, mindég énekelvén,
 Kedvei közt, tudjuk, oly soká zengedez,
 Hogy végtére nyelvén vére is csergedez;
 Erölteti magát okoskodás nélkül,
 Mert ő is törvényt vett a hű természettül:
 Úgy egy poéta is Mársnak sisakjára
 Felállván, jobbkezét Fébus paizsára
 Bocsátja és így e két istenség között
 A kies Párnásus hegyéhez költözött,
 Honnan e világot sobajtva szemlélvén
 Harcrol, szerelemről sokat énekelvén,
 Mint a filemile, magát eröltetve
 Vért ereszt és meghal mást gyönyörködtetve.
 Bécs, 3. Februarii 1772.

B. Gy.

BESSENYEI GYÖRGYNEK.

Ugyan, György, mit mívelsz, mibe töröd fejed.
 Hogy jóbarátodat így elfelejtheted?
 Mit csinálsz egyedül pacsirták mezein,
 Bécs külvárosának szoros ösvényein?
 Jobb lész, töltsd meg zsebed hernálci fűgékkel
 S megtömvén tarisznyád nyájas versecskékkel,
 Siess idejönni barátod ölébe,
 Ki szokszor emleget erdők közepébe;
 Itt majd telepedvén sebes Vág partjára,
 Kardunkat függesszük szelid juharcára
 S áldozatot nyujtván versek istenének,
 Küldjünk ajándékot múzsák seregének;
 Hadd hallják Rajnának tudós nemzetei,
 Minket is szívelnek Párnásus szüzei.

Hadd lássák, hogy nemcsak habos Rubikonnál
 Van oly boldog öreg, ki volt Hélikonnál.
 Innét Gömör felé Murányba repülvén
 S Györgyössi lelkével titkon egyesülvén,
 Menjünk Tarna fele Orczy kunyhójába,
 Gyönyörű nimfáknak mulató házába; —
 Emeljük vállunkra gráciák gazdáját,
 Vigyük mint Aeneas atyját s fiacskáját;
 Emeljük fel ötöt magyarok láttára,
 Hogy figyelmezzenek mennyei szavára;
 Mint mikor rég Délös szentelt templomába'
 Isten fűjt szózatot Szibilla szájába,
 Vagy aggott Sofokles koporsó széléről
 Sírva írt nemzete feslett erkölcséről;
 Hadd lássák legalább vétkes unokáink,
 Mire céloztanak mostani munkáink.
 De te míg elmerülsz bécsi palotákban
 S országglást tanító titkos zugolyákban,
 Eltelik az idő, — — — — —
 És így majdég füstbe megy igyekezetünk.
 Illik, hogy *Thrésia* legfőbb dicsősége
 Légyen magyaroknak első fényessége.

Kunyhómból, Sz. György havának utolsó napján, 1774.

Barcsay m. k.

A TÉLNEK KÖZELGETÉSE.

Éjszaki szeleknek süvöltő zúgása,
 Halovány erdőknek levele hullása
 Jelentik, hogy nincs már ősznek maradása,
 És hogy télre hajlik esztendő forgása.

Hideg ködök ülnek bércek tetejére,
 Hó-harmatok szállnak rétek zöldségére;
 Pán siet telelő barlang fenekére
 S sziklás tanyájának nyogovó helyére.

Nyögő Driádesek bujdosva lézengnek,
 Tiszta patakokat mindenütt keresnek,
 De mulatóhelyet sohol sem lelhetnek,
 Ők is majd menedékhelyekben rejteznek.

Az őszi búcsut vévén szőlőhegyeinkről,
 Utolsó koszorót fon még kertjeinkről
 S nem lévén, mit gyűjtsön meddő mezeinkről,
 Könnyes szemmel indul puszta völgyeinkről.

A tél pedig ülvén jeges fellegekre,
 Előbb birodalmát terjeszti hegyekre,
 Onnét fagyot küldvén lapályos téerekre,
 Halált látszik hozni egész természetre.

E változás képe rövid életünknek,
 Melyben végét érvén hanyatló őszünknek,
 Hó fedi tetejét fonnyadott fejünknek,
 S meghül minden része aggott tetemünknek.

Alig emlékezünk tavasz rózsáiról
 S mult nyáron aratott mezők kalásziról,
 Csak álmodunk éltünk legszebb napjairól,
 Midőn esőket szedtünk Chloris ajakirul.

De mely kínos árnyék bágyasztja lelkemet?
 Mult idő s jövődők fásasztják elmémet,
 Mert ha megvizsgálom valóban szívemet,
 Csak a jelenvaló térszi életemet.

28. Oktobr. 1774.

B. A.

KEDVES BARÁTOM.

Nem tudom, Báróczi kedveskedéséből-é vagy önnön gazdálkodásodból, vettem bécsi prés alól két alkalmatossággal kibocsátott munkáidat, úgymint *Hunyadi László szomorú játékát*, *Észterházi vigasságokat* és *Agis tragédiáját*. Ha csupán a barát küldötte, azaz Báróczi, annak szívemben a köszönet; de ha barát s egyszersmind könyvszerző emlékezett rólam, ott a köszönet kevés, és gyarlóságom alig tudja, mi kell egyéb. Tudom, a dícséret és vetélkedés legnemesebb sarkantyúi a szép elméknek, de én az elsőt szükségtelennek, sőt részemről elégtelennek tartom, a másakra pedig gyenge vagyok.

Ha néha hadi foglalatosságaimtól szabadulhatok is és magamat a fegyverzörgés közül ellopván múzsák kebelében pihenhetek, akkor is csak abban határozom minden ebbéli gyönyörűségemet, hogy jóbarátim munkáit olvasgassam, és azokkal társalkodjam. Örömmel nézem a szép tudománytoknak ily szerencsés vándorlását, melyek egyszer égtanyánk alá hozván őket, közöttünk is mutatnak, nyelvünkön szólnak és nemzetünkkel nyájaskodnak.

Írjátok azért, Barátim és egyedülvalóságomban szunnyadozó lelkemet többször is élesszétek ilyen versekkel:

Az Eliseumot csak azért kívánom,
Hogy dicső árnyékod, tudom, ott találom.

Ő mind e veszendő agyagdarabon, mind ott fog szeretni.

Bán-Kesze, 7. Martii 1773.

B. A.

PEST VÁROSÁNAK ÁRVIZEKBŐL SZÁRMAZOTT VESZEDELMÉRE.

Az örökös hideg, napnak ellensége,
Kit fajzott éjjelnek gyászos sötétsége,
A fagyos tengelynek holt birodalmából
Hová jött vesztünkre jeges udvarából?
Elhagyván éjszának zuzmarás hegyeit,
Mely rút köddel fedí Pannonok kertjeit!
Kegyess Pomónának hasznos gyümölcsfáit
Hóval nyomta földhöz szelíd ágacskáit.
Erdőknek vadjait sziklák teteiről
Pajtákba szorítja Oenus hegyeiről.
Meleg forrásoknak eleven vizeit
Mégfagylalja sebes Dunának öbleit.
A hajós evezvén könnyű sajkájával,
Zaj darabhoz ragad hideg szigonyával,
Hasztalan küszködik, zsibbadnak kezei,
Jéggé lesz csolnakja s egész tetemei.
Mint midőn történik, hogy földnek gyomrába
Ére ércé változik különös formába,
Más kunyhója felé húzván köteményét,
Parthoz fagy hajója, elveszti reményét.
Oh, bár tudták volna Duna szomszédjai,
Mely kárt fognak hozni veszélyes árjai!
Oh, bár míg olvasztó szél fújt hegyeinkre,
Siethettünk volna magas erdeinkre!
A haragos habok roppant tornyaikkal
Midőn megindultak jeges árjaikkal,

El nem lepték volna Pestnek lakosait
 S nem hajtották volna tengerbe barmait,
 Ama szigetekes Ister zselléreit,
 Nem nyelték volna el jobbágyok csüreit.
 Ah! kegyetlen özön! gyászos jövőndölés!
 Látásod irtózás, hallásod rémülés,
 Mit jelentnek ilyen keserves csapások?
 Nagy Isten! Hazámot várják e romlások?

B. A.

BESSENYEI GYÖRGY HADNAGYNAK

Láttalak, Gyuri, az őrszobában felébredni
 és a német derekaljról felugorván Lukánust
 fényes tarsolyodból kihúzni; láttalak a sa-
 nyarú életű Cató halálának olvasására acél-
 ban, sisakban öltözni és a budai Sz. Gotthárd
 kősziklájára felülvén, onnét a Duna és a
 Tisza között való népeket Keve nyelvén taní-
 tani. — — Láttalak — — — — De midőn így
 álmodoznám, kedves leveledet vettem, és így
 álmom rész szerint bételjesedett. Csak fúdd
 meg azért hangos sípodat, s ébreszd fel zsi-
 badt érzékenységeinket; én majd a mekkai
 koporsó felé vezetvén vasas seregemet, Duna
 partján megállok és onnét kettőztetem furu-
 lyádnak győzedelmes hangjait.

Ha jól megtekintjük ezen golyóbison lévő
 nemzeteknek mai állapotját, úgy tetszik,
 hasznos lészen ama régi nagylelkű emberek-
 nek hamvait most sírjokból kihúzni és az élők

között elhinteni, talán majd Fénix módjára azoknak porából valami támadhat.

De kérdés, Barátom, a mi indulataink tökéletesek-é, és érzékenységeink nem vakítanak-é bennünket? A világ dolga nem foly-é jól így, amint foly? A nap, midőn legerősebben süt, ködöket húz magához s így fényt fellegbe borítja; igaz ugyan, hogy hathatós tűzével azt hamar eloszlatja, és mivel magát vizekkel táplálja, amit meg nem ihatik, azt újra esőre vagy harmatra olvasztja. Ilyen e földön az igazság sorsa is; mert egy nagy léleknek, kiben az örök igazság lakozik, szükség elébb minden tévelygéseket magához húzni és azokat megesmérvén, eloszlatni. De vajjon ezután magát mivel táplálja? Azt feleled, az örök életnek dicsőségével. Úgy; de Barátom, addig szomorú ez élet s csak olyan, mint egy kietlen pusztán utazó embernek vándorlása, hol a szem szomorú fűvénynél s irtóztató homokdomboknál egyebet nem lát, és a fül ordító szeleknek kegyetlen zúgásánál egyebet nem hall. Féljünk, Gyuri, lelkeinknek ily kínos sorsától, és ha egymásban tapasztalnók olykor, hívjuk ki őket ama dicső mezőkre,

Hol Máró, Tassus, Póp koszorút kötöttek,
S dicsőség szárnyain égis emelkedtek,
Nézzük, ha találunk Gyöngyösit közöttük,
Vagy más magyarokat, kik verset szerzetek.

Futtassuk elménket Trójának hamvain,
 Szerencsétlen Didó puszta kőfalain,
 Menjünk el bámulni Herkul oszlopain
 S istenfélő Núma gazdag bálványain.

Szemfényvesztőséghez hasonló életünk,
 Melyet elméinkkel míg fel nem érhetünk,
 Kedves titok, de ha reá esmérhetünk,
 Elesik azonnal hozzá minden kedvünk.

A nyitrai mustra-piacról.

10. Mai, 1773.

B. A.

Barátom, kérdezed, mondjam meg, mint vagyok:
 Mozgok a világban, nézek és hallgatok.

Bécs, 25. Augusti, 1776.

B. Gy.

BÉCS, 6. MARTI 1777. 9 ÓRAKOR' REGGEL.

Be gyönyörű idő! jertek az ablakra,
 Vessétek szemetek a mosolygó napra,
 Milyen szépen ragyog meleg sugárrival,
 Játékra indulván földünk fiaival.
 Múlik a gyeper fagya, gőzölög hidege,
 Patakokra szaladt széjjelolvadt jege.
 A hó alatt lakott föld szürkét mutat még,
 De majd zöldülésre hozza a meleg ég.
 Erdeink is széjjel mindenütt kopaszok,
 Nem bújhatnak köztök még el a vadászok.
 Fosztott ágaik közt látni messze lehet,
 Hol még a szarvas vad nagy bűvást nem tehet.

Apró madárkáink még néha reszketnek,
 De itt-amott azért csevegni elkezdnek.
 Közeledett a nap hozzánk világával,
 Elevenít mindent meleg sugárával.
 A fagyos természet feloldja bölcsőit,
 Új élet s mozgásra hozván csemetéit.
 Meghevült kebele, kiáltja tavaszát,
 Mely meleg szelek közt bocsátja válaszat.
 A világ, mint ágyban, mozdítja részeit,
 Dörzsölvén kezével még álmos szemeit.
 Emelkedik Fébus arany seregével,
 Mosolyodik reánk sok fényességével.
 Kék, fejér, arany szín játszanak körülte,
 Tekintetit a víg kedv s öröm megülte.
 Lódul a didergő hideg földünk színén,
 Szegletekben lappang s fut völgyek mélységén
 Fiai északnak tájára sietnek,
 Hol örökkétartó havakba rejteznek.
 Fagyos térdeiket jegen csattogtatják,
 S fogokat szájokban öszvekocogtatják.
 Zúzmarás üstökök mindenütt jeget hint,
 Dérlepte homlokok mégis zivatart int.
 Színekben szürkések, avarral szőrösök,
 S hová még fújhatnak, párájok csipősök.
 Leolvadt már a hó s vastag jég hátokról,
 Csak dér hull, ha rázzák, alá szakállokról.
 Szájokból elrothadt falevélt köpdösnek,
 Utánok sok nyúzott dög bőrök repdesnek.
 A gazdák mindenütt tolvajozzák őket,
 Kovácsok utánok hányják pörölyöket.
 A pásztorok rájuk széjjel kurjágatnak,
 Tűnnek a deresek, már nem maradhatnak.
 Fébus kezd napjával széjjel tündökleni,
 Hegyeken, völgyeken, górókon fényleni.
 Halmok oldalába dülnek a pásztorok,

Füstölög szájokban meggyújtott pipájok;
 Komondor kutyáik körülök hevernek
 S a megszaladt marhák után csak bőfögnek.
 Sok görók szálain függenek juhgyapjuk,
 Melyeknek fürtjeit széjjel találhatjuk.
 Talpon van szőri a száraz teheneknek,
 Ganéjos még inok a boglyos ökröknek,
 Kik már mezeinken jármokban görbülvén,
 Húzzák ekéjeket, sok barázda dülvén
 Utánok, melyeknek nyomain izzadnak,
 Hol nyelvek kivetvén erejebül húznak.
 Sok kanok magokban túrnak útfeléken,
 Nyámmogván a félbe fagyos gyökereken,
 Pusztai vadászok beléjük botlanak
 Gyakorta, s kutyáik reájoktámadnak,
 Ezek serényeket felfelé borzasztván,
 Csak félre farcolnak fogok csattogtatván,
 Estve a faluba dűnnyögve bejönnek,
 Melynek végin játszó pulyák reá ütnek;
 Kibújtak ezek is téli kucikokbul,
 Elszórván rongyokat setétes szuttyokból.
 A falu végire öszvecsuportoznak,
 Disznót, kutyát, lovat úznak, hajigálnak.
 Birkóznak magok közt, alá s fel szökdösnek,
 Kit vezérnek tésznek, kit megüstökölnek.
 Így küldi a tavasz postáját közinkbe,
 Jelentgetvén magát újult sziveinkbe.

B. Gy.

B. GY. BÁRÓ ORCZYNAK.

Közelítgetek már egészségem felé,
 S építgetem gunyhóm a Hélikon mellé.
 Hat hólnapja mult már, hogy csak heverészek,
 S testem csatái közt szüntelen szenyvedek.

Több mint öt font homok ment ki a véremből,
 Mely sok verset elvitt megbágyadt elmémből.
 Látja, Nagysád, ilyen emberi életünk,
 Alig tudhatjuk már, hányfelől szenvedünk.
 Az élet létünkben mozgó nyomorúság,
 Fájdalom, háború, bánat, homályosság
 Lepik meg, melyek közt mindenkor nyavalygunk,
 Mindent magyarázunk s nem ismérjük magunk.
 Jőjjön fel, Nagyságod, a jövő farsangba
 Ide Bécsbe hozzánk, e lármás városba;
 Tüzet kapunk ketten majd Sámániából
 S megégetünk vele sokat gondainkból.
 Nézzük dühösködni embertársainkat,
 Értsünk egyet vélek s mulassuk magunkat.
 Elfáradt az eszem már világunk dolgán,
 Nem jó ennek nagyon törödni a sorsán.
 Hadd menjék, látom, hogy sok bolondok egybe,
 Amit az okosok, csak azt viszik végbe.
 Minden ember önnön hasznát, dicsőségét
 Keresi, vadászván széjjel nyereségét;
 Feláldozza magát a fényes árnyéknak,
 Üldözője lehet épnek, nyomoréknak.
 Bolond voltam én is, mert ezelőtt hittem,
 Hogy a nyugodalmat köztünk fellelhetem.
 Hol van? Jőjjön, Nagysád, Ninusig menjünk fel,
 S tartsunk tanácsokat minden nemzetekkel,
 A fő-tanácsosok titkos ajakikon,
 Nemzetek, királyok fényes trónusikon;
 Kereskedők székin, perbíróknak botján,
 A kiáltva buzgó papoknak palástján
 Keressük, ha lehet, azt a nyugodalmat,
 Mely elfedezhetne annyi sok fájdalmat.

Bécs, 15. Decembr, 1774.

BESSENYEI GYÖRGY MAGÁHOZ.

Ki vagyok? mi vagyok? merről s miből jöttem?
 Hol voltam? s hogy esett, hogy világra lettem?
 Érzek, gondolkodom, küszködöm, fáradok
 S élek, melynek útján szüntelenül halok.
 Lételem táplálván testemet emészttem,
 Élni törekedtem s életemet veszttem.
 Gyötrelmek közt vígad szívem a veremben,
 Fájdalommal öröm így laknak szívemben.
 Halandó sorsomat ekként ha szemlélem,
 Benne szabadságom rabságával lelem.
 Hányszor kell érezni változásaimat?
 S hogy kerülhessem el hanyattatásimat?

A történeteknek veszélyes tengerén
 Egy kis tűz vezérel, hogy futhassak térjén;
 Ennek világánál sok oly kőszálakat
 Kerülök, hol mások lelték halálokat.
 Nézek, gondolkodom, bújdosok, remélek,
 Járok, ülök, mozgok s nem tudom, hogy élek.
 Testemben hánykódik valamely valóság;
 Lélek, elme, tűz, ész, milyen világosság!
 Nem tudom érteni, formája, sem színe
 Nincsen, melybe létem valamit meghinne.
 De mégis jól érzem küszködő munkáit,
 Nem győzvén csudálni kiterjedt esatáit;
 Örökös étellel biztatgat léteembe,
 Ámbár raboskodik fájdalmas testembe.

Így az ég, föld között szüntelen hánykodva
 Nyögök s majd nevetek élvén sohajtozva.
 Felettem kékellik az égnek térsége,
 Reng alattam gyakran e földnek mélysége.
 Örökkévalóság kiáltja lelkemet,

De halál árnyéka fedezi testemet.
 Érzékenységimnek rabságában vagyok
 S mindenkor ezeknek kezek közt maradok.
 Minden semmivé lesz, látom, e világban,
 S elmúlok magam is, jól érzem, voltomban.
 Csak az Isten maga örökös igazság,
 Többi mind szenyvedés, árnyék s mulandóság.

EGY PROFESSORHOZ.

Professor Uram!

A tudósok e világnak minden idejében különböztettek a közönséges emberektől. Olyanok ők, mint a mezőkben s hegyek közt felfakadt források, melyeket a természet minden magánoson vándorló ember szomjúságának eloltására rendelt, valaki azok közül erre vagy amarra talál.

A tudni kívánó gyenge elméknek bújdosások s szomjúságok van, melyek a tudományoknak forrásait keresik; ezek pedig a bölcsék kebeléből szoktak felfakadni, és szabadok azoknak, kik szomjúságok által hozzájuk vonattatnak. Így utazom én most Professor Uramhoz, melyre a magam szüksége és a Professor Uram kötelessége, hivatala nyitottak utat. Cselekedetemet tehát balra ne magyarázza, mely nékem is osztán, de magának is sérelmet szülhetne. A tudományokban való társaság, más tekintetű dolgoktól magát megkülönböztetvén, nyilvánvaló

lehet annak fiai vagy keresői között, kik hozzá ragaszkodnak. Semmi az, ha a tanácsokba elvégzik is, hogy nékem ne légyen eszem, meg nem háborít az engem, s csak úgy veszem, mintha N. N.-bül azt izzenék hozzám: *Héj, kirekesztettünk mennyországbul, és elvégeztük, hogy okvetetlenül pokolba menj.* Gondolja, P. uram, hogy én ezért csak egy ítélő bírámra is megharagudnám? Így fohászkodnék inkább: *Bocsásd meg, Uram, nékiek, mert nem tudják, mit cselekesznek!* — — — — De hagyjuk el, ezek elmebéli játékok; célomhoz kezdek.

Mióta a természet magát megérzette, szüntelen kérdezi magátul, hogy minémű törvényei vagynak, és mégis abban meghatározást tenni nem tud. Régen törekedtem megtudni, hogy a természet törvényének igassága ott, hol benne semmi hit s vallás nem ismértetik, szívtül vezéreltethetik-é bizonyosabban, csalahatatlanabbul, avagy lélektül? E dologra való nézve sok görög filozófusokat vizsgáltam, kik egymással ellenkeznek, s mind a természetben, mind azon túl tévelygéseket tésznek. Zénont, igaz, sokakban csudálom, s Epicurusban sem találtam azt éppen úgy, amint a közönséges vélekedés róla ítéli. Plátó a természetben nagy, de mikor azon túl-mégyen képzelődni s más világba okoskodni, gyermekké tészi magát. Konfuciust mindek felett találtam, ki törvényének igazságait csak a természetnek együgyűségébül

szedte. Ezek közt nem lelhettem oly régi tudományra, melyben az Istenről való oktatás magát a természettel ne elegyítette volna. Az erkölcsi dolgoknak igazságaiba csaknem majd mind egyenlők egymáshoz, de mihelyt az Isten tulajdonságait magyarázni kezdik, tévelyegnek. Ember emlékezetitül fogva úgy tartják a perzsák, volt nékik Lerdus nevű prófétájok, ki őket arra tanította, hogy igazak légyenek, s a napot imádják. Mi adta beléjük a napnak tiszteletit, és micsoda volt igazságok is? Egy könyvek maradt, melyet Zendnek neveznek, melyben nékik tanítatott, hogy egy Istennek és ördögnek lételetit pokollal, mennyországgal s testnek feltámadásával higgyék. Ezektül már meg nem tudhatta a következő világ, hogy a léleknek és testnek törvényei a természetben micsodások, mivel látjuk, vallások volt. A feníciaiakról, mely egy e világnak legrégibb nemzetei közül, Sanchoniaton maga mondja, ki a trójai tábor előtt sokkal írt, hogy ők ember emlékezetinek kezdetitül fogva a négy éltető állatoknak áldoztak. Régen az indiaiaknak hitek is egy Kormó-védám nevű könyvekben, melyet szentségnek ismernek, tudósaiktul feltaláltatott, mely a legnagyobb régiségek közül való munka s tévelygéssel, babonával vagyon teli. Ha már a természetnek magános törvényeit s igazságait a legrégibb nemzetekben nem láthatjuk, nehéz lesz azok közt megtanulni, kik már anyjok tejétől fogva

akár igaz, akár hamis vallásban neveltettek; tudjuk azonkívül is, hogy a régiség többnyire mind babonázás s képzelődésből állott. Ilyenek voltak a káldeusok, ilyenek az egyptiakusok, csillagokat vizsgáltak, jövendöltek, barmokat, plántákat imádtak s a természetnek belső részeit eléggé magyarázni nem tudták. Ezek által vágyódásunknak eleget nem tehetvén, közelebbrül való tudósainkrul kívántam oktatattatni, hogy meghatározhatnám, mint már feljebb mondtam, hogyha lélek-é az emberben vagy szív és érzés, mely a csupa természetnek igazságát nagyobb erővel előnkbe teszi? Malebránzs addig magyarázza az okoskodást, hogy az emlékezetben agyunk velején apró barázdákat csinál; de mindazt, ami ezt a barázdát csinálja, mind a barázdát, amit csinál, megfoghatatlanul hagyja; és noha a lélek tulajdonságainak magyarázásában eléggé fárad, mégsem bizonyíthatja, hogy a lélek hit és világi törvény nélkül a szívnek érzésein hatalmaskodhatik. Lock, Volfius, kik mintha ketten volnának első szülöttjei a filozófiának, az emberi bölcseséggel megosztani láttatnak, sok dolgot határozván és sokba megtévedvén, teljességgel el nem végezhetik a természetben, hogy érzéstől vonatztatik-é az okoskodás mindenkor, vagy szüntelen okoskodás vezérli az érzést; és hogy ezek között hatalmát melyik gyakorolja jobban s többször a másik felett. Én pedig úgy ítélem, hogy amit a szívnek érzékenységeiben

és a csupa erkölcsi okoskodásnak igazságai-
ban Lock Volfiussal ketten fel nem találtak,
tehát azok a bölcsek Klárknak s Formeinek is
isméretlenek maradtak.

Ha önnön tapasztalásunkból ítélünk, talál-
juk, hogy csaknem mindenre érzékenysé-
geinknek kívánságai által ösztönöztetünk s
vonattatunk, mely útunkban a léleknek okos-
kodása csak világosítani láttatik, hogy meg
ne tévedjünk, vagy mélységbe ne essünk;
mely világosság gyakorta eltűnik, setétséggé
válík, mihely kívánságainktól nagy indula-
tokra ragadtatunk; tehát néki oly világos-
sága vagyon, mely a nagy indulatoktól el-
oltatik és az erős vágyódásokba nem világo-
síthat.

Ha ez igaz volna, úgy a természetnek csupa
törvényei csak szívünknek érzéseiből szár-
maznának, és így akármit mondanak Hugó
Grotius, Cicero, Puffendorf, Montesquieu
többekkel az erősebbnek erőszaktétele ellen,
de a hatalmasabbnak igazsága a gyengébb
felett a csupa természetben csak felállana s
Puffendorf is, Spinoza is Hobbes megcáfo-
lásokra kevesebbet beszélhetne, mivel a ter-
mészetben mindenütt csak annak lenne igaz-
sága, ki a másiknál erősebb volna. Azt látnád
az emberek között, amit a barmok közt látsz,
hol az erősebb állat csupán azzal az igazság-
gal, hogy ötet a természet amannál erősebb-
nek tette, a gyengébbtől eledelét, melyet a'
fáradsággal keresett, elveszi. Oda kell hát

hajlanunk természetben is, hogy okoskodás az, mi néki igazságát meghatározza, és amely által cselekedeteink s indulataink vezéreltetnek. Gondolattal azt kívánom, hogy ami az enyim, más tőlem el ne vegye, és én sem vészem azt el mástól, ami az övé; ez az emberi okoskodó természetnek törvénye. Vizsgálja meg itt akárki, hogy szívbeli kívánság hallgattatik-e inkább vagy okoskodás és hogy melyik győz a világban többször. Ha pedig kénytelenítettni fogunk a természetnek igazságát felére érzésből, felére okoskodásból felállítani, kívánsággal akarnám felkeresni azt a tudóst, aki e két dolognak közép erére vezetne, honnan mindeniknek hatalmát s térségét kétfelől megláthatnám. Erre pedig igen nagy szükségünk van, mert a természetnek törvényeit csupán józan okoskodás szerint meghatározni vagy csak a szívnek érzésihez szabni felette nagyon megkülönböztetett dolgok egymástól. Senkinek sem mondja azt a csupa érzés a szeretetben és kínzó szükségben, hogy másnak javaival, melyekre esdekel, ne élj, vagy azokat el ne rabold; a józan okoskodás pedig vallás nélkül is gyilkosságot, tolvajságot, rablást s egyéb bűnöket megtilt, honnan nékem úgy látszik, mintha egy emberben az okoskodás igazibb és az érzés hatalmasabb volna. Mi által vezéreltetne egy emberi társaság, ha isteni és emberi törvényeket tőle elvonnának? Kétségkívül, ki-ki csak szükséges kívánságai után menne, oda-

törekedvén, vagy harcra vagy nyugalomra, hova azok által vonattatnék. E hát a természet törvénye; de honnan talált mégis annyi nemzet igaz törvényeket magának Isten esméretin kívül csupa józan okoskodásbul, melyre önnön feltarthatásátul kényszerítette, ha a szívnek az okoskodásnál a természetben elébbvaló s hatalmasabb igazságai vagynak? Miért hagyta el a szívet, hogy okoskodáshoz ragaszkodjon? De ezt egyszer megcselekedvén s magának Istenből törvényeket szabván, szívének kívánságaival miért rontja és szegi meg azokat minden szempillantásban, úgyhogy ha szívének érzékenységei megindulnak, Istene s hazája törvényét lábbal tapodván, azoknak megelégtetésére ragadtatik? Micsoda nagy vigasztalásomnak esmérném, ha e Scilla s Charibdis között a természet igazságának golyóbisát minden ember számára összetapaszthatnám. Ezen örömömmek vágyódásátul vonattatván, kívántam belső hányattatásomat T. Professor Uram eleibe terjeszteni, ki e dologban vagy hallgatásra vagy tovább való fáradságra fog inteni. Elvárván akár egyik, akár másik részben való tanácsát, személyéhez illendő egész tisztelettel vagyok

T. P. Uramnak
k. k. sz.

B. Gy.

Ad D. Bessenyei.

Grata fuit cunctis, quae nuper epistola missa,
 Ingenii certo testis amoena tui.
 Hungara quam facili fundebas carmina vena!
 Quam puro scripsit dextera docta stilo!
 Crede mihi, stupuit nostrum quicumque legebat,
 In versus natam dixerat esse manum.
 Versibus exiguis complectens plurima: mores,
 Mores, clima, locum, tecta nemusque canis.
 Eloqueris nitide praesens quaecumque videbas,
 Nescio quid mirer, verba ne res ne magis,
 Hoc summum reputo: vix certe tempore tanto,
 Ut scribi poterant, carmina missa facis.
 Numquid prima statim suscepit charta laborem?
 Qui scriptus, rursus non relegendus erat!
 Sic aliqui faciles Parnassi culmina scandunt,
 Sic facili gressu culmina sacra vident.
 Quid? magis ingenio dandum, vel forte labori,
 Quod quis in excelso protinus esse queat?
 Ingenium primi, virtus est causa secundi,
 Forte tamen jungi debet utrumque simul.
 In te sunt certo cum mens, cum prospera virtus,
 Virtus contendit, mens leve reddit opus.
 Di tibi confortent, iuvenum doctissime, vires
 Dent coeptis faciles prospera quaeque tuis.
 Tu cupis ad seros nomen transferre nepotes,
 Sit licet abs longis nobile nomen avis,
 Nobilitas etenim splendet virtutis ab aevo,
 Hanc deme: nobilitas fumus inanis erit.
 Tu Patriae literis optas augere decorem,
 Hoc magis, ac armis, Patria culta nitet.
 Roma, diu victrix et multis splendida tectis,
 Quamquam iam princeps urbis et orbis erat,
 Non tamen ex regnis ullus visurus ad illam.
 Vel terris vehitur, vel mare nave petit.

Ast ubi Romanum descripsit Livius orbem,
 En! spectatores aequora, terra ferunt.
 Unius ingenium longis excivit ab oris,
 Quos urbs non valuit, quos toga, quosque sagum.
 Haec tu considerans, opulentas Palladis artes
 Mundanas sapiens eligis inter opes,
 In quo quantum sis magno celebrandus honore,
 Quisquis amat Musas, arbiter esse potest.
 Nam cur divitias homo fulvo congregat auro?
 Optet fortunis enituisse suis?
 Haud ullas portamus opes Acherontis ad undas,
 Nudus in infernis navigat omnis aquis,
 Quidquid fors fuerat, quidquid sollertia nacta,
 Destituit dominum morte vacante suum.
 At non ingenio quaesitum nomen ab aevo
 Excidet: ingenio stat sine morte decus,
 Nil igitur maius, nil sit iucundius unquam,
 Palladis ac dulces inter adesse choros.
 Si labor ac opus est, quaeso, ne sperne laborem,
 Dona laboranti tempora digna dabunt.
 Ast hoc non reputa stimulos tibi carmine mitti:
 Nam tua te virtus ducit ad alta satis.
 Quod mihi scribenti digne minus excidit: oro,
 Non monitum, verum candida vota puta.
 Hungaricos versus optas sermone Latino
 Verti: nempe labor causa laboris erit?
 Quisquis amat Musas, talem vult quemlibet esse,
 Vultque suis alios moribus esse pares.
 In stadio pugiles cupidi certamina miscent:
 In literis doctus crebra duella movet.
 Demandata quidem grandis provincia nobis,
 Excedet vires forsitan illa meas.
 Namque tui versus imitari posse lepores,
 Plus, reor, ac verbis cogere metra novis.

Tu canis Hungarico referens sermone Maronem:
 Iam mihi macrescit vena, relicta diu.
 Nulla dies vero metris vacat hisce legendis,
 Tempus ubi totum pagina sacra rapit.
 Attamen en! facio, quia nobilitatis id esse
 Dicebas, versus vertere nempe tuos.
 Non mirere tuum nonnunquam carmen adauctum:
 Sermo latinus enim fusior esse cupit.
 Abs te brumalis depingitur horrida vallis:
 Aestivae tenerum, si licet, adde decus.
 Sed tamen ingressus labyrinthum, fila tenebam,
 Pangebam versus te praeunte meos.
 Ergo modo viles clemens pervolve. Memento:
 Quod canat ista satis vena vetusta. Vale.

Descriptio Vallis Marianae.

Auster ubi laevam, gelidus septentrio vultum
 Respicit, Hungariae clara migrantibus urbe,
 Pisonio; facies terrae referatur amoena.
 Cedunt Nympharum saltus: huic regna Dianae,
 Huic tribuunt partes Parnassia culmina primas.
 Accedunt montes, sine magno vallis hiatu
 Descendit rursusque in montem terra resultat:
 Naturae decus est; ars nil sibi vindicat illinc.
 Dextram campus habet patulus: qua versa sinistra,
 Consurgit latus et viridi sub fronte quiescit.
 Haec dum considero, sola ratione videndi
 Excitus, incurrit spectantia lumina saltus.
 Non aequam dat campus humum; consurgit utrum-
 Descenditque latus. Binos ita panditur inter [que
 Colliculos; oculis hanc quando vagantibus intro,
 Conspicio vallem, brumali frigore taetram:
 At quam laetitia ver, aestas, induit omni.
 Anterius campos diffundit paene Viennam
 Usque exporrectos: in tergore monte praealto

Clauditur arboribus, nemorumque virentibus hortis
 Dextra, sinistra viret: maiores intima montes
 Silva fragosa tenet: terras hinc subdit aratro.
 Errantes nubes in montis vertice saepe
 Consistunt, et pergendi per caerula caeli
 Consilium servant, tempestatesque ciendi.
 Interea tenero conspergunt culmina rore;
 Ut sua fructifero nec quidquam terra careret
 Imbre, etiam optato pluviam dant tempore siccae,
 Frontibus ergo suis semper sunt culmina plena.
 Dumus cum populo, quercus cum tegmine fagi
 Despectant alias excelso vertice frondes;
 Et velut instructae tutantur castra cohortes:
 Sic hoc frondoso defendunt vertice matrem,
 Matrem, quo genitae norunt se crescere, montem.
 Formosus vallem medians interfluit amnis,
 Fonteque de proprio leni cum murmure lymphas
 Pisonium versum circumfert, gratus ubique
 Hic grex ventorum crebro certamina miscent;
 Aura recens Zephyris, volucrumque gracillima

[cantu

Corpora; collecta est hac omnis valle voluptas.
 Est domus in media celeberrima valle locata,
 Templave Christiparae sanctissima Thaumaturgae
 Sunt haec tecta quidem forma exteriore vetusta;
 At iucunda magis cupidis antiqua videndi.
 Quondam Pauliadum pia turba resederat isthic,
 Inter spelaeas habitacula vilia figens.
 Postquam Pauliadum quidam, fors antea doctus
 Sculptere Praxiteles, ut adesset imago Mariae,
 Quam colerent tectis, templis, arisque carentes.
 Arboris informi condignam virgine formam
 Fingeret in ramo, tenerum de more gerentem
 In laeva natum, vilique reponeret aede;
 Nactus Etemicolum, coetus iam, quam colat omni

Posthac vive di hic sollicitudine cessat,
 Ut solum servire *Deo*, servire *Mariae*
 Sit cordi, quamquam corpus sine veste cibove
 Maereret curis, ubi promptus spiritus esset.
 Non potuit tacuisse Dei sanctissima Mater,
 Nec se subsidio toti proponere regno,
 Ergo frequens sacris patrat miracula silvis;
 Primum: Virgo ob bella cavae super arboris antro
 Condita de siccis radicibus elicit undas,
 Undas fonte suo semper, sed nunc quoque morbis
 Omnibus, ac variis supera virtute medentes.
 Num caeci videant? sanentur ab ulcere claudi?
 Auditus redeat surdis? dicant Mariani.
 Auxiliatricem sic Virgo piissima dextram
 Dans regno, servis etiam favisse volebat.
 Accendit sacra Ludovici pectora flamma,
 Utve sibi, servisque suis nova tecta parentur,
 Extimulat; subito nova fundamenta locantur:
 Artifices, lapides, et cetera cuncta feruntur.
 Ingens exurgit non longo tempore moles,
 Quae faciens serisque datura nepotibus umbram,
 Nunc quoque sat firmis stat viribus, atque peren-
 Sacra innixa domo turris mediatur ab alto, [nat.
 Currentes multa nubes reverenda salute.
 Si sonitum moto per montes sparserit aere,
 Tamquam a Thule sonet, vocem sic replicat Echo;
 Hos inter naturae, artisque locata decores
 Tempa colit Divi Monachorum copia Pauli.
 Hic videas tacitae diuturna silentia cellae:
 Nam solum aspiciunt, paucissima verba loquuntur.
 Hic vigiles noctes et lingua perpere laudes
 Cantatas Domino, Dominae, sollertior audi.
 Alba quidem vestis candorem denotat illum,
 Quem cor, mens, animus, quem gestant pectoris ima.
 Barba, viris quondam per regnum magna supremis,

Culta graves, vitaque viros designat adulta.
 Aetatis minimae Cato, vel Stoicus unus.
 Quos iam deterior canis asperserat aetas,
 Tamquam patricios pronus reverebere, clausos
 In collis, tacitos, vix verbis verba ferentes,
 Non cordis tumidi causa, sed amore tacendi,
 Exulat inde Venus, procul exulat inde Cupido,
 Diva Dei Genitrix castas ubi fixerat aedes.
 Tales sunt igitur per vallis plana coloni,
 Vallis, sed nullo benefactis monte minoris.
 Pone domum ducit via strictior. Aeolus illic
 Cum Zephyris, Eurisque, celer mandata Thalennae
 Expectat volitatque suo cum murmure circa.
 Huc, auditorum non conscia, verba feruntur,
 Verba, domus sacrae quovis prolata cubili.
 Interius muros ornant anthemata, matri
 Divae pro meritis dignas referentia grates,
 Elicit interius guttas parietibus humor.
 Accedunt tenebris gelidi sub corde timores,
 Incussi novitate rei, cunctove silente.
 Abstrahitur cordi virtus per amata vagandi;
 Vix motum patitur. Si quid mens cogitat, illud
 Num liceat, necne, corpus te, spiritus, orat.
 Si non aeternum, si non sapit astra, relegat,
 Et refugit, vani iam mens inimica decoris.
 Mens, gavisiva tibi vaferrime munde! dolorem
 Induit: et gelidus sanguis per membra vagatur.
 Hic me continuo torquebat mortis imago:
 Vivere qui scivi, scivi mortem super esse:
 Vivere qui caro studui praeunte Magistro.
 Aeterna seriemolvebant pectora vitae;
 Quis? Quid? Ubi? Quae me post mortem regna
 [tenebunt
 An ego cum Romulo cernam post fata Quirini
 Gaudia? Percipiam sine fine sedilia Divum?

An ego Sisypheum saxum volvamque potamque?
 Anne patri Pelopis coniungar corda daturus
 Vulturibus? Sudor, timor occupat ossa, medullas!
 Non Venus affulsit; non ausus adire Cupido:
 Non in Telemacho sic destruit arma Minervae,
 Quae facit in iuvenem Nympha mandante Cupido.
 Ut mihi dispulsae fuerant de carne sagittae,
 Mente Venus fugit, profugit corde Cupido,
 Fugit ad extremos trepidus Garamantas, et Indos.
 Quid mirum? Non huc pomi disperserat Eva
 Grana mali; procul hinc procul exulat Evae
 Infelix pomum, pomum tot causa malorum,
 Candida ne foeda vitiet putredine corda.
 Haec ego, caelorum vicaria tecta subivi
 Me comitante meo vidi. Quid? Paucula vidi.
 Quidquid sit visum, manet alta mente repostum.

Finis.

Anno 1771.

P. Demetrius Szluha.
 m. p..

Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
 Virg. Georg.

A BÉKESSÉGHEZ.

Óhajtott békesség, ki nyájas orcáddal
 Nyugalmat parancsolsz dicső koronáddal,
 Nemzeteknek intesz olajágacs-káddal
 S e földnek pihenést szerzesz szent munkáddal!

Béhúnyja szavadra Meduza szemeit,
 Nem önti világra Cocytus vizeit
 S nem nyújtja katlanba kárhozott mérgeit,
 Hogy abba márthassuk halál eszközeit.

Az egyenetlenség emberek szívéből
 Kitér királyoknak tántorgó székéből;
 Nem nyerhet mennykövet Jupiter kezéből,
 Se pusztító hadat poklok fenekéből.

Elűzted régenten Simois partjáról,
 Azután végezvén nemzetek sorsáról
 Bölcs rendelést tettél Vestának lángjáról,
 S most myrthusok nőnek Ilion hamváról.

De onnét hova tűnt, hol kívánt pusztítást?
 Hová taszította a kegyes Aeneast?
 Micsoda mezőkön parancsolt vérontást?
 Mely vad nemzeteknek ígért jó vándorlást?

E föld akkép látta bujdosni fiait,
 Valamint tengernek felzúdult habjait,
 Kik elhagyván messze Néreus partjait,
 Egymást üzik s tolják dagályos halmait.

Végtére elsillyedt gályáknak kincseit
 Kivetvén, terhelik Triton fövényeit,
 Legeltetik vélek Nazamon szemeit
 S mások veszélyével táplálják népeit.

Ennyi ínségek közt, ily nyomorúságon
 Sürget maga sorsa kit kit e világon;
 Míg egy nemzet kapdos városi hívságon,
 A' más nyilat készít fene pusztaságon.

Tudod, oh Békesség! meg nem gátohadtad,
 Sándor dicsőségét nem tartóztadhadtad,
 Mivelt mezeidet héában mutattad,
 S múzsák templomait hasztalan sirattad.

Elindult, mint egy sas, Imaus hegyéről,
 Vagy éhes oroszán Lybia széléről,
 S még honjában törvényt tett perzsák kincseről
 És szegény Dárius temetőhelyéről.

A nagy csillagzatok, kik földünk forgatják,
 S adott törvényeket közöttök megtartják,
 E kínokat reánk vagy tudva bocsátják,
 Vagy ők is szüntelen egyik a másrt rontják.

Minket is megszárván eljöttél végtére
 S csendességet hoztál Duna mellékére,
 Malasztodat adtad scythák nemzetére,
 Ama nagy Árpádnak vitéz seregére.

De mennyi vér folyta új örökséginket!
 Mint dúlta Bellóna foglalt mezeinket!
 Hogy hánytuk Rómára éles töreinket!
 S hogy hagytuk el érte régi isteninket!

Egeknek munkái! titkos történetek!
 Nemzetek sorsától csuda végezetek!
 Testvérink is Kayng partjára érkeztek,
 Hol jámbor Sinestől más tudományt vettek.

Boldogok annyiban, hogy szelíd ég alatt
 Lakván, oly sok inség rájok nem szállhatott,
 Omár buzgó kardja oda nem juthatott,
 Sem Szulimán tüze ott nem pusztíthatott.

Örök tavasz folyja esztendő részeit,
 S gazdag harmat szállván Sinesek mezeit,
 Nem sujtja igában ott lakos ökreit,
 A föld ingyen osztja minden gyümölcseit.

Nékünk is épülnek ugyan városaink,
 Változnak falukká régi szállásaink,
 Emelkednek sűrűn fényes templomaink,
 Szüntelen tömjénnel égnek oltáraink.

A bővség szarvából önti adományit,
 Melyekkel eltöltvén Duna tartományit,
 Már hazánkba hívja világ tudományit
 S közinkbe szólítja Parnassus leányit.

Ajándékid ezek, oh áldott Békesség! — —
 Sőt ha verseinket kedveli istenség,
 Tied a dícséret, övé a dicsőség,
 Csak boldogságunkat ne kövesse ínség.

B. A.

BARCSAY B. ORCZINAK,
 MIDŐN A VIZEK FOLYÁSÁNAK EGYENGETÉSÉRE
 RENDELTETETT VOLT

Ó! Cives, Cives, quaerenda pecunia primum est,
 Et virtus post — — — — —

Horat.

Midőn havas Kárpát jeges fellegein
 A tél szállván, lakik Tokajnak hegyein,
 Szakállas Neptunus nedves udvarában
 Nevetik, mi forog magyarok agyában,
 Hogy az esmeretlen, sáros patakokat
 Hajóssá akarják tenni nagy lápokat.
 Csudát írsz, Barátom, Bodrognak partjáról,
 Hol tanácsot tartál vizek folyásáról.
 Soha tehénfejű Gangesnek habjait
 Ennyire nem vitték Nilusnak gátjait.
 Soha sebes Tigris Eufrát társával

Ennyi gonddal nem folyt perzsák hajójával.
 Soha Pactolusnak sárga fővényeit
 Így nem vizsgáltatták aranyos vizeit,
 Mint ti bűdös Bodrog s Tisza csavargását,
 Homályos kezdetét, hasonló folyását.
 Jószívű polgárok ugyan elmélkednek,
 De az igaz céltől mely hamar elesnek.
 Így van; mert gazdagság van csak becsületben,
 És csak kincsre vágyunk e rövid életben.
 Eredj odvas fáddal, szántsad a vizeket,
 Baharim partjain halássz szép gyöngyöket;
 Pégu bányáiban áss drágaköveket,
 Szedj ízlést ingerlő illatos füveket.
 Rakd meg hajócskádat, térj vissza honodban,
 Meglásd, hogy mirigyet hoztál városodban.
 Mely sok portéka van Korinthus révében,
 Melyre nincs szükségem, mond Sokrát szívében.*
 A görög igazat szólott, de társai
 Érzékenységeknek levének rabjai. — — —
 Lássátok, majd én is Hatzeg vidékéről,
 A zuhogó Sztrigynek golocás vizéről
 Megrakván sajkámat szilvapálinkával,
 Szegednél felváltom Mokkának habjával.
 Asztrakán tájáról vészem kosaimat,
 Velek berregtetem borzas juhaimat.
 Bassorai basa táltos méneséből
 Maglovat hozatok szelek mezejéből.
 Rontó fejszét küldök bükkes erdeimre,
 Tölgy helyett ültetek eprest hegyeimre.
 Drága hernyóimnak házakat készítek,
 Selyemnyalábimnak csüreket építek.

* Egy nap Sokrat Corinthus révpartján, elfelejtván, hogy tanítványai között vagyon, kikkel sétált, a sok drága portékának látására így kiáltott fel.

Alma, dió, körtvély, mogyoró, gesztenye,
 Ez csak medve, majom, sertés eledele.
 Kókusz, fige, narancs töltse kertjeimet,
 Rozs helyett bors s sáfrány lepje mezeimet.
 Mit használnak nekem számtalan rajaim,
 Ha nincsenek közel méztadó nádjaim.
 Kegyetlen természet, méktül fosztottál meg!
 De bosszúdra lészek — — — — —
 Selyembe takarom gyenge tetemimet,
 Számtalanná tészem kényes ízlésimet,
 Sokkal kedvesebbé a levegő-eget,
 Fűszerszámmal üzván a bűdös felleget;
 Ott, hol mulatok, lész hívságok gyűlése. —

— — — — —

BARÁTAIMHOZ.*

Barátim! Ha egyszer az én óráim eljön,
 És már nincsen messze: maga Phyllis önnön
 Okát megmondhatja: ó, ne temessétek
 Torony alá testem szerzetes por-közé,
 Vagy pedig hercegek pompás vedre mellé.

— — — — —

* Báróczy Sándor, ki Kasszandrával, az Erkölcsi mesék és leveleknek nyelvünkbe való kiadásával magyarságát halhatatlanná tette, itt barátihoz versben szól. Nem igazolja, hogy a nagyok testeket ércebe, világos kövel kirakott remekbe temetik s azért szólítja meg barátit, hogyha lelke, testétől elválván, örökkévalóságra mégyen, tetemeit egy árnyékos, kies völgybe, valamely híres tölgyfa árnyékába temessék, hadd változzanak hamvai ott virágokká, hol a Zefirustól csendesen lebegtetve esőkolgattassanak.

Távol nyughatatlan, roppant városoktól,
 Egy szüntelen kies s tölgyfák árnyékától
 Setét völgybe messze hamvam elvigyétek
 És legalább néki érni engedjétek
 Azt, amint én szívem soha nem érhetett,
 Úgyis ő sokáig sírban itt nem lehet.
 A por ezerféle formába változik,
 Enyim talán majd egy rózsába bujdosik,
 Melyben midőn őtet Phyllis megcsókolja,
 Szívét szomorúság titkoson elfolyja.
 Míg egy nagy úr, ki csak erőszakot mévelt
 S magának koporsót még élteben emelt,
 Ércben, márványkőben várja rothadását
 És száz esztendőre rendelt sorvadását
 S akkor is udvarát méreggel eltölti. — —

— — — — —

Bécs, 25. Juni, 1777.

BARÁTOM!

Azt kérdezed tőlem, hogy egy királyi tanácsos, miniszter, vagy akármely uralkodó hatalom között forogni szokott tudóst minek ismerem.

Képzeld magadnak valamely embert az oceánus tenger közepén egy hajóban kőszálak közt hanyattatva örökké küszködni, evezni, szüntelen egy helyben forogni s végre kezeit az egekre nyujtván nagy sóhajtasok között elsüllyedni.

B. Gy.

FUTÓ DARABOK.

B. GY. ÁLTAL.

AZ ELMÉNEK HÁNYKODÁS AIRÚL.

A habos tengernek magába küszködő térségére nézni, vagy az emberi okoskodásoknak egymást dúló lármáit hallani egyenlő csudálatosságú tapasztalások. A tengert habok nélkül és az emberi nemet nyugalomba ki látta valaha? Önnön gondolatainak s érzéseinek törvényeiben minden ember egy egész világ magának, ki tulajdon dicsőségéhez és magához vonzó szeretetivel vonattatván, mindenkor belső érdemeihez ragaszkodik, hogy azok által személye magasságra, vagy ha lehet, neve halhatatlanságra emeltethessen. Ha azt mondja, mit más már mondott, annak szárnyain fog repülni, majd úgy ítélnék róla, nem úgy gondol magába, le kell másokat verni s úgy azok felibe győzelemmel ereszkedni. Nem mehetek most azoknak az iszonyú elmeháborúknak térjére csudálkozni s könyveket hullatni, melyet a káldeusi matematikusok és csillagvizsgálóktul fogva a római keresztyén teológusokig mintegy szomorú

homályban feküdni látunk. Hányféle értelem, hit, vallás, törvény, szokás és változás? Linus, Orfeustól fogva, kik emberi tudományokrul legelőször kezdetek énekelgetni s a Krisztus születése előtt 1400 esztendővel élték, Denis és Oppienusig a poétáknak arany-, ezüst-, réz idein által mintegy 96 görög tudósokban nézd meg az értelemnek különbözőféle csatáját: egyik másikával küszködve elmultak, sötétségben hagyván nemzeteiket, mely most Mahometek alatt raboskodik. Tovább a rómaiakat látod, kik önnön magasságoknak terhe alatt leomlottak. Menj Romulustól fogva Scilla, Pompejus s Cézárig, onnan Konstantinus Magnusig és szent Linus, Kletus pápáktul fogva a conciliumoknak tengerébe, Jeruzsálemben elkezdvén Tridentinumig, vizsgálj meg a keresztyén értelmeknek is különbségét s tégy határozást benne. Az első száztul és Simon mágustól fogva a hatodik százban csatázott nestoriánusokig több mint 42 szakadások szaggatták a keresztyénségnek kebelét s végre is micsoda egyezsége jöhetünk Európában egymással! Tedd bírójává magadat Rómának, Londonnak s ítéletet hozván rajtok, vidd egy értelemre lelkeket. Tekintsük tovább a világ s természet dolgairul való ítéletben némely tudósainkat, kiket közülünk annyi ezerezen követnek.

Lock, ez az emberi értelemnek nagy mestere, kérdésbe veszi világunk tudósai előtt,

hogya ha az Isten materiális dolgnak gondolkodásra való erőt adhat-é vagy nem. Ki felel meg neki? Salinyak de Fenelon, Clark, Young több ezerekkel, kik a lélek halhatatlanságát hiszik, úgy felelnek, hogy ha materiális dolog gondolhat, okoskodhatik is, ha okoskodhatik, lélek lehet; mivel pedig a matéria elmúlik, tehát a lelket is halhatatlanságátul megfosztjuk. E dologban bátorkodom írni, hogy egy materialista a lélek materialitásának elhitével még annak halhatatlanságát halandósággá nem teheti; mert a nagy Lock után légyen szabad nékem is e következő kérdést tenni: ha van-é az Istennek elég hatalma arra, hogy egy materiális egzisztenciának halhatatlanságot adjon, vagy nincs? Úgy hiszi keresztyénségünk, hogy minekutána az Isten a megholt testeket ítéletnapkor életre hívja, noha tudjuk, hogy azok mind materiális dolgok, mégis halhatatlanságot adhat nekik, ezt pedig ha egy dologgal annak megoszlattatása után megteheti, azelőtt is végbeviheti, úgy-hogy az soha halált ne ismérjen, miért nem adhatott volna hát a léleknek ilyen privilégiumot. És így kérdésbe jön, hogy ha az Isten matériából gondolkodó és halhatatlan lelket teremteni elég hatalmas-é vagy nem. Oly kérdés, mely soha meg nem engedi azt, hogy valaki materialitásbul is a léleknek halandóságát egy hívő keresztyénnek megmutathassa. Továbbá csudálatosnak látszik lenni, hogy tudósaink a léleknek s matériának ma-

gyarázatán annyit fáradsnak, holott sem egyiket, sem másikat teremtett állat meg nem ismérhette. Mit térszen ez a szó: substantia? Ó valami oly dolog, mely az isteni hatalom által a teremtésnek s természetnek rendiben annyi sok véghetetlen grádusok szerint modifikáltatott. Sem a substantiát, sem az isteni hatalmat, mely abban munkálkodik, sem a lelket senki nem ismérheti tökéletesen, mégis sok okosok határozásképpen különböztetik ezeket egymástól és meg akarják mutatni, hogy mindenik közülük mi lehet, mit adhat magátul s meddig mehet. Valamikor emberi okoskodásunk a dolgoknak kútfejébe bémégyen, mindenkor elsüllyed és sohasem azt, mi süllyed, sem azt, mibe süllyesztetik, nem magyarázhatja. Menjünk külsőbb dolgokra.

Spinoza egy embernek minden igazságát s törvényét csak önnön javának előmozdításában láttatik határozni, úgyhogy azért mindent szabadon elkövethet; pedig tudjuk a természet rendiben, hogy soha egy ember is tulajdon hasznát másoknak haszna nélkül előmozdítani nem elégséges; vedd haszonnak itt az igaz keresményt, békességet, dicséretes hírt, nevet. Honnan látszik, hogy a valóságos igaz, különös haszonnak előmozdítása és a közönséges jónak szolgálatja ugyanazon egy dolog. Hol volt olyan ember világunkban, aki mindennek ártván, magának egyedül használhatott volna?

Hobbes úgy hiszi, emberi nemünk, természeti szerint, szüntelen való háborúra van teremtve.

Puffendorf pedig állítja ellene, mondván: az ember békességre, egyezségekre teremtetett. Ha igaz az, hogy nemcsak akkor háborgunk, mikor fegyverben vagyunk és harcolunk, tehát ítélje meg kiki, ha háborúnk vagy békeségünk van-e több e világon.

Montesquieu klímából csinál törvényt, mások pedig minden klíma alatt csak hitből akarnak igazságot, jót esmérni, mit mennyei dolognak és szentségnek hisznek.

Grotius a harcolásnak törvényeit előhordja. Hát találatott-e már arra is igazság, hogy egy nemzet a másiknak vérit ontsa? Kétségkívül találatott, mert vélünk származik a pusztító dühösség, melyet csak annak ellenében szegezett dühösséggel zabolázhatunk.

Voltaire, kit Formei teológus seregével pokol fiának s ördögnek lenni mutatgat, Newton, Descartot, Malebrancht, Keglert öszveszedi, vizsgálja, hogy ezek világunk alkottatását mint forgatják és a föld pontja körül a teremtésnek tenger seregit hogy keverik; erejét, gyengeségét hol ennek, hol amannak ítéli, noha ő is tévelyeg. Így az ember, minekelőtte magával megtanulna békességben élni, elkezd eget, földet, csillagzatokat forgatni s egymás közt osztogatni. Mindenkor olyan mélyen okoskodik a halandóság; világunk

pedig okoskodását nevetvén, könnyű törvényekkel vezérli magát.

A szélesen kiterjesztett okoskodású Volfius, kik Lockeval az egész emberi értelmén láttatnak megosztozni, s az magának egyik hemisfériumot, másik másikat részbe venni, úgy tanít Logikájának elein, mintha valóságos csalhatatlan s meghatározott igazságokat csak mathezissel lehetne ismérni, tanulni. De azért nem megyen világunk mindenkor mathezis szerint, ha valamit meg akar határozni; és mivel az igazságra nagy szüksége van, annak tanulása s kiszolgáltatása módját is könnyűnek, közönségesnek tészí; és haszontalan cirkalmazzuk az igazságot, mert az idő, szokás, kár, haszon s hatalom mindenkor szabadon fognak mindenben parancsolni; azért a mathézist is oskolában tanulják, de vallásban s törvényben elfelejtik. Így látjuk az emberi értelmekben való különbözőéseket, hol mentül nagyobb tudósokra terjeszkedünk ki, annál több háborut és ellenkezést szemlélünk. Micsoda csudálatos történeti az a halandóságnak, hogy ő magát magával sem tudomány, sem együgyűség által egyenlő értelemre nem hozhatja! Mentül mélyebben belébocsátkozik egy gondolkodó lélek e szélesen kiterjedett világnak külső s belső rendébe, annál szomorúbb tévelygéseknek van kitétetve. A teremtésnek kezdetitül fogva, mint a tengernek fövénye, annyi nemzeteken látjuk e nagy alkotmánynak Istenét ural-

kodni. Nemzetek, kik egymást szüntelen ellenkező fegyverekkel s értelmekkel vesztették! Kicsoda adhat emberi nemünk eleibe oly meghatározott erkölcsi dolgokat, melyeknek igazságai ne ostromoltatnának?

De menjünk további célunkra s tekintsük meg a nemzetek eredetét, vizsgálván kevésbé világunknak krónikáit, hogy azokban mi csoda igazság határozható. Vessük Noé bárkájára szemünket, mely az Araráton fel-függedvén, lakosait végre szárazra rakja. Mintegy hatvan esztendő múlva ezeknek bárkájokból való kiköltözések után az asszíriai birodalom megmutatja magát e földön. Ninus, úgy hiszem, harmadik származásban Noétul királyságokat bír, melyeken kívül még az Eufrátesnek két partján nemzeteket hódoltat, kik birodalmához azelőtt nem tartoztak volt. Tudjuk a baktriaiak királyával volt harcát; ezek a napkeleti népek már el voltak terjedve a földön; őrajtok kívül a scithák, perzsák egyéb nemzetekkel együtt már szaporodtak, kik ellen osztán Círus hadakozott. Kitetszik innen, hogy az asszíriai birodalomnak nevedésével egész világnak nemzetei nevedtek, és így hatvan esztendő múlva az özönvíz után egész földünk golyóbisát csaknem megülve lenni látjuk; akkor három-négy emberből kevés idő alatt világ lett; most pedig egy kis hazát alig tudnak sok száz esztendők emberekkel megtölteni; Asszíria pedig 1359 esztendők után

három öreg birodalmokra oszolhatott. Tudjuk tovább, hogy Semiramis Indiákon népeket hódoltatott, mit nem lehetett volna elkövetni, ha itt is világ nem szaporodott volna. Ezeknek fejek Bachus volt, írják, ki Nissa nevű várost építtetett köztök s őket élni, dolgozni tanította. Itt ölte meg a világ fejedelme, Nagy Sándor is Porust, kinek uralkodása alatt országokat talált s körülte világot. Kína, mint olvassuk, több mint 4000 eszten-deje, hogy uralkodók alatt van. Főbitul fogva Xiunpnachingig s alább is számláljuk ezen régi birodalomnak idejét. Olaszországban keresd fel Jánust, Saturnust, Picust, kit Circé madárrá változtatott; jöjj osztán Romulus, Rémusra, kiket farkas szoptatott, találni fogod, hogy világunk nemzetinek kezdetibül a geográfusok csak meséket csináltak igazság helyett. A nemzeteknek eredetei oly sok vélekedésekben vagynak elsüllyedve, hogy bizonyost azokban senki nem mutathat. Menj Amerikába s mondd meg, miként juthattak oda Noénak fiaibul maradékok. Nem szükség ezeket nagyon forgatni, mert meg nem ért-hetjük az isteni hatalomnak kimagyarázha-tatlan csudálatosságát, mely Noébul oly ha-mar idők alatt e földnek kerekségét népekkal béborította. Látjuk itt is, hogy mi, véges elméjű emberek egy véghetetlen Istennek munkáit semmiben ki nem meríthetjük. Ezen dolgokban is szinte úgy, mint egyebekben tapasztaljuk az emberi értelemnek egymás-

sal való ellenkezéseket. Így megtett beszédem szerint nékem sem lehet hát munkáimrul hazámfiak közt háboru s ellenkezéseknél egyebet reménylenem, mivel az emberek ítélet-fétele semmi dolgon soha egy nem lehet; bátorkodom azt mégis olvasóinak hívséggel ajánlani, kik ha rólam úgy, mint emberről s világi polgárrul kívánnak ítélni, bennem kevés vagy éppen semmi háborút nem találnak. De olyan nyavalyája szokott az embereknek lenni, hogy kiki önnön tulajdonságai-bul ítél másokrul. Ha azokkal nem könyve-zünk, kik mindég hazájok felett sírnak, előttök hitetleneknek tartatunk. Sok buzgó lelkekkel, ha azoknak hitek szerint nem buz-gunk, ítéletekben pogányokká lészünk; aki mindenkor nevet, azzal örökké nevetni kell, különben megvettetünk s ízetlen mordságok-nak tartatunk. Ha valaki szoros ismeretsége-det híredbül már kívánja és véled öszvetalál-kozván, első látásoddal kezeit nem csókolod, nem öleled, elébe nem borulsz, kevélynek mondatol; ha csendes humor előtt vigadsz, haszontalanná lészel. Így mindenik ember azt kívánja, hogy természetit viseljed, ha nála kellemetes akarsz lenni. Lehet-é, hogy a tudomány egész világ emberének termé-szeti tulajdonságait egy halandóba belé-teremthesse? E veszedelmet nagy és kicsiny dolgokban így tanálod, mely közönséges hi-báért sok ártatlannak veszni kellett már köztünk. Ha lelkedet porig meg nem alázod

s a magasságokhoz igazságbul bátorsággal szólasz, józan okaidat meg nem cáfolják ugyan, hanem tégedet vakmerőnek, gorombának ítélnék. Adjuk meg méltóságainknak méltóságos tiszteleteket és azután beszéljünk hozzájuk, mint emberek, mert emberi kötelességek szerint ők is oly polgárai e világnak, mint mi, csak hogy nálunknál fényesebb helyeken állanak. Próbáld meg, nyúlj csillagjok alá, mikor azok melleiken ragyognak s fogadom, emberi szíveket fogsz árnyékokban találni. Hajoljunk meg méltóságok előtt mély tisztelettel, de szóljunk osztán belső részeikhez igazsággal, oly igazsággal, mondom, mely annak csak úgy esmértethetik, ha a szabadságnak koronájával, mit e világra lett származásakor fejére tett, jelenhetik meg. előttünk. Lakhatik ő mélységben, magasságban, hol mindenütt egyenlő természeti van, és egy porban mászkáló szegénynek szájából sem hallattathatik úgy soha, hogy méltóságot azoknak ne mutasson, kik mennyei szavát isméri. Ez az a dolog, melynek nyomdokain én is előfelé törekedem és akár mint ítéljék vagy ítéltessen, érzem azt, hogy semmit inkább nem kívánok eltávoztatni, mint az igazságon kívül való tévelygést, nem tehetvén róla, ha sokszor olyan személyek karakteremről balul ítélnék, kik megelégszenek szüntelen azon örülni, hogy ők is annyi sok emberekkel s állatokkal e világon vagynak. Ezek olyanok köztünk, mint az oly gyermekek,

kiket szülik nagy vásárokra magokkal elvisznek, mások háborognak, fáradnak, alkuba, kereskedésbe, nyereségbe, veszteségbe izzadoznak, ők pedig a medvét táncoltató olaszoknak, verbunkos katonáknak örülnek, nagy kedvvel taszigálván egymást azért, hogy sok ember közt vagynak s sokfélét látnak. Így hozott a természet némelyeket világosságra, kik emberi korban mint gyermekek csak beszélnek, ítélnek, örülnek, hogy vagynak, sok mindent látnak s végre meghalnak anélkül, hogy a helyet, hol életekben csevegtek, valaha ismérhették volna. Ilyen elmék ítéleti alá esik gyakran sok szerencsétlen tanuló férfinak karaktere is, ki lelkének elrejtett erejével e nagy természetnek kebelében Istent, mennyei törvényt, embert, igazságot, erkölcsöt keresve küszködik s fárad. Nem viszem tovább beszédemet, sem közönséges ajánlást személyemről nem tészek; mert úgyis tudom, hogy soha még olyan ember nem volt e világon, kit minden igazollott volna, de mégis sok emberséges hazafiakat számlálunk. Enmunkámat az igazság esmérőinek ítéletek alá eresztvén, ajánlom magamat csak azoknak, kiknek tulajdonságaim szerint kedves lehetek. Ha mindennek tetszeném, gonoszoktul, tudatlanoktul is dicséretet kellene vennem, mely dicséret a tudománynak és jó erkölcsnek inkább elpirulást, mintsem örömet okoz.

BESSENYEI A SZÍVÉVEL. A SZÍVE SÍRVA.

- Én bizony nem lakom véled, mert itthagylak,
én nem szidatom magamat.
- B.: Hát ki bántott, édes szívem? Ne sírj;
mondd meg, ki bántott, majd megverem.
- Sz.: Egy szuszogó Dámás nevű ember a mi-
nap is azt mondotta felőlem, hogy esztelen
gonosz vagyok; pedig néki nincs
esze, ő a gonosz. Miért mondja hát nekem?
- B.: Mind azt mondják felőled?
- Sz.: Nem mondják; de én azt akarom, hogy
senki ne mondjon rosszat.
- B.: Hát, édes szívem, akarsz-e olyan dolog
lenni, milyen még soha nem volt e
világon? Ha ilyen kívánsz lenni, én
mindjárt véghez viszem, hogy minden jót
mond felőled.
- Sz.: Akarok biz én, csak osztán senki se szól-
jon rólam rosszat.
- B.: Jól van, virágom, szívem; de mondd meg
hát, hogy milyennek csináljalak és mi-
esodás az a dolog, mely még soha nem volt?
- Sz.: Csak ember akarok én maradni.
- B.: No hát nevezd az embert, kirül soha
rosszat nem mondtak,
hogy azzá tudhassalak tenni.
- Sz.: Én Ádám akarok lenni, a legelső ember
a világon.
- B.: Jaj, hiszen ő hozta bé a bűnt e világ-
ra; ő miatta van gonosz, s ezért beszél-
nek rólad is rosszul, hogy ő vétkezett.
- Sz.: Én hát Nagy Sándor lészek, hogy vilá-
got bírjak.

- B.: Legnagyobb tolvajnak, gyilkosnak mondanak úgy.
- Sz.: Olyanná tégy hát engem, mint szent Pál volt.
- B.: Megkorbácsolnak az igazságért.
- Sz.: Tégy engem Cézárrá.
- B.: Megölnek.
- Sz.: Tégy isteni emberré, azaz Istenné, emberré.
- B.: Az arianusok, zsidók, naturalisták, törökök s. a. t. megtagadnak, rosszat fognak rólad mondani.
- Sz.: Mi légyek hát, mondd meg, hogy senki ellenem ne szóljon, mert én nem lakom veled, én elmégyek.
- B.: Ne sírj, szívem, mikor látod, hogy az meghatározott sorsod, melyben élsz. Emberi dolog az, hogy sokan szidjanak; ládd-e, te is szidsz osztán; ne keseregj azon; úgy tészel, mint a kényes parasztgyermek, mikor az ablak alatt rikolt, kifut az anyja, reátámad: miért sírsz te, hordjon el a monó? Úgy, mikor úgy fúj a szél, felel a gyermek sírva; minek fúj már olyan nagyon? Ládd, te is így teszel.
- Sz.: Én nem bánom, akárhogy tészek, de én nem lakom veled, ha valaki szid, elmégyek, itt hagylak.
- B.: Kibe mégy osztán, édes szívem, ha engem itt hagyasz?
- Sz.: Abba, akit nem szidnak.
- B.: Nem kapsz szállást a világon, szívem, kinu szorulsz, s megéhsznek a héjják, ölyvek. Jere, ne sírj, menjünk a kertbe, egy füle-

milefészket tudok, ugyan szép anyányi
fiai vagynak már; jere szedjük le,
de ne szólj valakinek.

Sz.: Nem bánom, hé jerünk! Hol van? Sok
van? fészekben van? Nékem hármát ad-
jál, én is tudok egy fészek pacsirtát;
én is adok néked, pedig senki nem tudja
az enyémet, hol van; de te se mondd meg,
ösesém, senkinek, mert azt csak én tudom,
mert egyedül leltem.

B.: Jól van, jól, csak hallgass már!

A szív danolni, fütyölni kezd s örül.

AZ EMBERI NEMNEK MUNKÁIRUL.

Nézzed a sok embert együtt, hogy ögyeleg

S élete, halála közt miként kevereg.

Egyik a méltóság árnyékába vakult,

Másik a bujaság tengereibe fult.

Ez a dicsőséget közöttünk harcolva

Fegyverrel keresi a vérben mászkálva;

Egyik koldulással enyhíti éhségét,

Más királyi székben nézi dicsőségét.

Lármát, csatát hallasz népes világunkban,

Hol annyi különbség lett állapotunkban.

Ez nyög, amaz nevet, részeg örömeben

S noha halál fia, vigad életében.

Hány szín alatt látjuk veszendő sorsunkat,

Noha egy temetőn leljük halálunkat.

A természet egyként csinálja életünk,

Melyet árnyékokkal megkülönböztetünk.

Ez nem ember, csak rab; amaz parancsolhat,

Nem teremthet ugyan, hanem halált adhat.

A földre borulván rettegj egy királytul,
 Mert élet s halál jön ennek hatalmátul.
 Nagy hivatalokra osztánk fel magunkat,
 Mellyel változtatjuk sokakban sorsunkat.
 Ez ennek, más másnak öltözik szívébe,
 Gyűlölséget gerjeszt a ruha szívébe;
 S így ő osztán annak ellenségévé lész,
 Ki magára, mint ő, nem olyan ruhát vész.
 Így az emberi nem magában hasonlik
 S szütt-font csudái közt harcolván kínlódik.
 Mikor szabadságát kereste, rabbá lett,
 Maga hatalmával magára jármot vett.

Sok törvényt talált már a nyughatatlanság,
 Melyet kárhoztathat a józan okosság;
 De emberi nemünk, sorsában bódulván,
 Nem tudta, mit csinál, fegyveri közt hullván.
 Ez halhatatlanná akart köztünk lenni,
 Másik a világnak törvényt akart tenni.
 Cézár felhág Róma királyi székébe,
 S mégis mint rab úgy vész fényes életébe.
 Likurgus is régen a halandóságban
 Mennyországot akart csinálni Spártában,
 De meg nem maradott feltalált törvénye,
 Leverte munkáját a nép szövövénye.
 Szélvészeink között minden elváltozik,
 Ami ma virágzott, holnap az elmúlik.
 Ne szegezzük magunk a dülő százaknak,
 Melyek törvényt szabnak minden vett módiknak.
 Ők rontnak, építnek cselekedetinkben,
 Új-új törvényt hozván vélekedésinkben.
 Ne vessük bajait némely társainknak,
 Kik rendet szabnának változásainknak,
 Kik a futó időt kötözni akarják,

S hogy nem áll szavoknak, magokat is marják.
 Hagyjuk el, hadd menjen a világ magába,
 Melynek változni kell szüntelen dolgába.

A KIRÁLYSÁGRUL.

Miért cselekedték régen az emberek,
 Hogy egy emeltessék magasra felették?
 S miért nem nyughattak csinált törvényekbe?
 Miért ragaszkodtak koronás fejekbe?
 Nem lehetett bátor egymástul életünk.
 Istenünktől azért kértük ki vezérünk.
 A természet harcra vitt törvényeivel,
 Halálra, életre futván örvényivel.
 Ki tehetett törvényt oly veszélyek között;
 Hol az emberi nem maga vért öntözött?
 Egébül az Isten minden kis lármára
 Nem szállott e földre le törvénytáblára.
 Törvényeit belénk nyomta hatalmával
 S tovább értünk, nem száll már perbe magával.
 Az ember bíróját nem tudta fellelni,
 Erdőkbe, hegyekbe ment Istent keresni.
 Folyt a vér, s mind az ég, mind a föld hallgatott.
 Világunk törvénye hol van, nem tudatott.
 Hiában kiáltott belől a természet,
 Nem volt, ki büntessen, az ember megveszett.
 Egyik a másikat vagyonaért dúlta.
 Az atyák törvényét nem igazollotta.
 Kiki hitte, mint ma, hogy ő helyesen él
 S cselekedetiben hatalomtul nem fél;
 De mégis szüntelen rontott a gonoszság,
 S csak némely lelkekben volt józan okosság.
 Így az ember végre pereit megúnta,
 Véres lármáira szemeit behúnyta;

Urat úgy választott, kitől ítéltesen,
 Hogy több ragadozást magán ne tehessen.
 Trónus emeltetik, ragyog koronája,
 Kezdődik a világ rettentő csudája.
 Aki királyságra egyszer felvétetett,
 Az mint földi Isten, úgy tiszteltetett;
 Vezérlő pálcáját forgatta kezében,
 Mely fénylett trónusa aranyos egében.
 Így e magasságban mennydörgést okozott
 A búsulás, melynek egy világ áldozott.
 A felsőség égig ment osztán fényével,
 Tanácskozni kezdvén ott vélt Istenével.
 Jupiter véribül támadt, végre kiált
 Az ő nemzetsége, melyet porban talált.
 A nép, hogy urával jobban kevélykedjen,
 Akarta, hogy annak atyja Isten légyen.
 A trónus serény volt magát védelmezni,
 Tudta Olimpustól törvényt kérdezni.
 A világ engedett, hogy igazulhasson
 S részekre szakadván, inkább csatázhasson.
 Király nélkül élni elsőben próbálta,
 De javát, örömét fel nem találhatta.
 Így királyság alá eresztvén törvényt,
 Halandó élte nek bővíté ösvényit.

Hagyjuk el a régi szomorú időket,
 Nézzük ma közöttünk földi istenünket.
 Felemelt székeket tekintsük belől'rül,
 Lássuk, hogy egy király felettünk miben ül.
 Nyer é hatalmával, hogy uralkodhatik,
 S mint mi, sok törvénytül, úgy nem bántathatik?
 Mit tehet egy ember, ha körülvétetik
 S égtől, földtül önnön lelkében intetik?
 Mit tehet ő maga kényszerítés nélkül?
 Ha tanácsot nem vész s nem tész semmit, csak ül;

Ha pedig tanácsnak engedelmeskedik.
 Hogy ezt vagy azt tégye, országi engedik.
 Trónusa magasan függ fenn az egekben,
 Oszlopi rejteztek a lármás népekben.
 Ha háború indul, baj ülni oda fel,
 Minden magasság zúg s ing a nagy szelekkel.
 A trónuson mindég háborús szél zörög,
 Ne csudáljuk néha, ha mennyköve dörög;
 Reá sok csatáit a halandók küldik,
 Kik őt, hogy nyerjenek, igaz színnel intik.
 Hányszor van háború a király ölében,
 Mikor mi nyugószunk álmunk kebelében.
 A magasságokon sok villámlás járkal,
 Felhő szakadoz rá s rajta árkot csinál.
 Így sírás is mossa a trónus oldalát,
 Kín, fájdalom, harag festik arany falát.
 Ha boldogságára igyekszik népének,
 Ezer akadályt találja mivének.
 Ha pedig törvényt igazán nem szabja,
 Megútált életét csak gonoszság csalja;
 Maga, gyalázatra átkozza nagy nevét,
 Nevetik, csúfolják jobbágyai tettét.
 Ne bántsuk a trónust, hadd dörögjön köztünk,
 Nem ver úgy, mint látszik, nyughatik életünk.
 Szenved a király is arany igájával,
 S gyakorta megfárad fényes hatalmával.
 A felső korona, fájdalmát érezvén,
 Felkiált közöttünk, panaszait tévén:
 Hallom, mond, lábomnál nyögését népemnek,
 Érzem is fájdalmát titokba szívemnek;
 Karjaim szorulva fáradnak mellettem,
 Mennyiszer kell bánnom, mit kénytelen tettem!
 Hatalmamtul kérik igaz ítéletét,
 Noha minden rejti előttem a szívét.
 Trónusom törvénye erőmet láncolta,

S engedelmességem sokszor parancsolta.
 Mindég igazságért kiáltok székeimből,
 Kívánom kegyelmem osztani szívemből,
 Ha az igazságot elrejtik előlem,
 Kegyelmet vihet el a gcnosz mellőlem.
 Valaki hozzám jön, meghajlik lábomnál,
 Hívtségét beszéli felső koronámnál,
 Hinnem kell halandó jobbágyom lelkének,
 Nem vagyok bírása elrejtett szívének.

Jóságomban miért kell csalni magokat?
 Köztök ezerféle habon hányattatva
 Kesergek, szívemet mindég szorongatva,
 Hogy lássak, isteni erőt senki nem ad,
 Mégsem múlhat tőlem a titkon felkölt vád.
 Keserves királyság! ki tudja terhedet,
 Aki nem hordozta homlokán fényedet?
 Így kiált egy trónus nagy panaszaiába;
 Keseregjük sorsát édes fájdalmiba!

AZ IRÍGY ELMÉRÜL.

Egy zaklató elme mindég prédát keres,
 Gonoszt és igazat ösvényin lopva les.
 Tövises vackában rejteztvén mindég túr,
 Valamely felé fut, mindenhez hozzászúr.
 Mint a tolvaj, itt-ott csak titokban szökdös
 S ha dicsőséget lát, arra kiált, köpdös.
 Csak ő tud igazat szólani magából,
 Felkél, mint megveszett, s amit lel, mindent dúl.
 Az okos, ez ökör, úgy szól hatalmával,
 Maga tanácskozik egyedül magával.
 Törvényeket csinál tövises vackában,
 Melyeket aki nem követ munkájában,

Öröködött átok s ostobaság léssen,
 Mivel áldozatot a Bálnak nem téssen.
 Bomlott elme, mit tész kiabálásiddal,
 Részezen csatázzván ködös álmaiddal?
 Mit ítélsz, mit tudhatsz, hol van igazságod?
 Hol emelkedel fel s hol alacsonyságod?
 Amit mielőttünk helyesnek tartottak,
 Közülünk már abból sokan sokat untak.
 Mi úgy szólunk, hogy már megvilágosodtunk
 S nem látunk sok dolgot, melyben vakoskodtunk;
 Az írásnak módja, nyelv, gondolat, szokás,
 Törvények, tett rendek és jeles oktatás
 Mind változtak, látod, amint az idő fut.
 Mondd meg, meddig mehet ezek közt egy főút?
 Cirkalmazd a szókat, fontolj minden dolgot,
 Formálj, ahol tetszik, ott világosságot.
 S mikor kínos munkád csztán elvégezted,
 Bocásd a világra fontos ítéleted,
 Lásd meg, ha nem lelsz-é oly éles fogakat,
 Melyek megtehessék rajtad marásokat.
 Szabd oskoláinknak törvényihez magad,
 Vizsgálj minden szócskát, kergessed javad,
 Tökéletes munkád add ki aztán köztünk,
 Hidd el, hogy elmédben hibát mi is lelünk.
 Épen úgy eshetik egy, ki vizsgálódik,
 Mint az, ki fáradva ír és gondolkodik.
 Amit ő hibának mond, azt más dicséri,
 Ki ki amint érez, tetszését úgy kéri.
 Hogyha hiba nélkül akarnánk dolgozni,
 Mi módon kellene, élvén, fáradozni?
 Ki mehetne férjhez, ha tökéletesen
 Kívánná kiszülni gyermekét mindenben?
 A természet nagyot, kicsinyt, szépet, rútat,
 Setétet, világost, holtat, élőt mutat.
 Mutasd meg, hogy hol van itt tökéletlenség,

Nagyobb jóság, haszon vagy egyenetlenség?
 Van-é olyan sunda, kit a természetben
 Semmi nem szeretne ez örökös rendben?
 Egy személyt tekintesz: sunda, te azt mondod.
 Elmégy tüle, de más meg szereti, látcd;
 Aki osztán aztat kedveli, kit te futsz,
 Mondd néki: tárgyad rút, úgy felel majd: hazudsz
 Így egy emberrül is, aki munkát csinál,
 Világunk tetszése kettős csatát formál;
 Egyik dicséretet ád fáradságának,
 Másik nevetője lészen munkájának.
 Kinek van igaza természetesen kívül?
 Mind téved az, aki nem ítélhet ebbül.
 Gondolj egyenesen vezérlő lelkeddel,
 Kövessed pennádat érzékeny szíveddel,
 Igaz barátidnak vedd fel intéseit,
 Ne halld az oskola sok csevegéseit;
 Hidd el, megigazít a szív érzésedbe,
 Hogyha kifuthatott melledbül versedbe.
 Édes érzés nélkül hiába gondolunk,
 Ha nincs igaz szívünk, balul okoskodunk.
 A zaklató elme oskola porával
 Hadd rágja törvényink csikorgó fogával.
 Ő mindent regulán húz mesterségével,
 Kiált, de nem érez édesen szívével.
 Ez a nemes törvény egy író kezében,
 Ki csak igazságot vész célnak lelkében.
 Szólj a természethez, jó regulán beszélsz.
 Gondolj valósággal és helyesen ítélsz.
 Mi haszna formálunk annyi regulákat,
 Csak pusztítjuk vélek az édes dolgokat.
 Ti zaklató elmék, lármázó mesterek,
 Irígy tanácsosok, szövevényes lelkek,
 Szűnjetek meg zajos törvényeitekkel.
 Bánjatok józanul éh lelkeitekkel!

A HAZA SZERETETIRÜL.

Hazaszeretet! édes-atyai tisztelet! örökös fiúi hívség! micsoda szerencsétlen történetek okozták, hogy ma oly sokakban nevetséggé, nyerekedéssé s haszontalansággá változol? Hazafiúi hívség! keserves öröm! veszedelmes dicsőség! rettegés, gyanú, kétséges reménység, magyarázhatatlan titok, harag, utálat, szerelem! ah! lehetnek-e egy felemelkedett elmének vagy titkaiban alásüllyedett szívnek oly munkái, melyek tőled ne származhatnának? Ki szereti jobban hazáját: az-é, ki ahhoz vonzó hívségétül elragadtatván, érte minden szempillantásban halni akar, vagy az, ki annak nyugodalmára értelembeül dolgozik? Régen, míg a hazaszeretet dicsőségére csak fegyvert kívánt, egy erős karú férfi leghasznosabb hazafi volt; de mióta már felemelkedését titkos okoskodás, mély értelem, józan ítélet, serény vigyázás és tüzes pennátul is kéri, egy okos, ki hazájának sorsát látja, fegyver s lárma nélkül leghasznosabb szolga. A királyi székek magasságátul fogva a legalacsonyabb adófizető szegényig nézzük meg egy országnak ügyét, micsoda oszlopon fekszik, haszna, kára, időváltozások szerint, hány titkos erekre és nyilván folyó csatornákra dül; majd tapasztalni fogjuk, hogy emberi nemünk életének mái cikkelyeiben egy érdemes hazafit ismérni mely nehéz dolog legyen. Te, ki hazád igaz gyermeke kí-

vánsz lenni, tudod-e, hogy annak haszna, nyugodalma és dicsősége téled micsoda nemű munkákat kíván? Szerencsés az örökre, ki hazájának ügyét szíven viselvén, tulajdon fiúi kötelességét is abban igazán megismerhette! Ha mindazon dolgokat józanon megtekintjük e világban, melyekkel halandó sorsunk egybe van köttetve, látni fogjuk, hogy egy egész hazának ügye kimeríthetetlen mélység. Emberi sorsunk, mely gyengeségemhez képest már az én szívemen is elég véres sebeket szaggatott, halandó szájamtul értelmeknek egész kibeszélését e dologban eltiltotta. Hanem mivel egy hazának közjawa fejedelemtül, országtul függ, csak ezt az egy kérdést terjesztem elédbe olvasó, hogy egy ország boldogságának előmozdításában ki láthat tisztábban és ki eshetik meg hamarább: egy királyi tanács-é vagy egy ország egészen? Amelyik résznél bölcseség, igazság, tapasztalt tudomány bővebb mértékben találtnak, az nyert a halhatatlanságtul borostyánkoszorút.

AZ ORSZÁG NAGYJAIRUL.

Nézd a haza királyának fájdalmas fiait, kik nemzetünknek kebelében nyugosznak; szomorú tekintetekbül magyarázd szíveknek belső jövendőléseit; hazájoknak sorsa nyomja vállalkat, s terhei alatt szüntelen izzadván,

könyveikkel törlik orcáikról verítékeket. Ti, hazátoknak első szülöttei s végre atyjai, tapogassátok a titkos sebeket, melyekből nemzeteknek nyögései származnak és ha sok részeitek közt sérült tagok vagynak, igyekezzetek azokat gyógyítani. A legkisebb tag is, ha egyszer fenét kap, orvoslás nélkül egész testét végre rothadásba hozhat. Ne üdözzetek soha egy gyermeket is azok közül, kik véretekéből származtak s karjaitok közt nevelkedtek, mert nem tudhatjátok mindenkor, hogy a természet mibe micsoda tüzet rejtett. Áldozatai vagytok a közjónak, igyekezzetek jóságos cselekedeteiteknek viselt dolgaival neveteket örökös áldásra s halhatatlan dicsőségre emelni, mert tudjátok meg, hogy e nagy kincseket királyoknak is csak hazák adhatják. Soha egy ember egyedül senkinek dicsőségét sok ezrek ellen fel nem állíthatja; hol van pedig több ember: földön vagy trónuson? És hogy lehetnétek hazátok igaz védelme nélkül királyotokhoz is hívek, ki hívségtekül ugyanezen érdemet kívánja? Ti vagytok királyotok s nemzeteteknek védelmei, személyeteknek kell legmélyebb tisztelettel áldoznunk. Úgy tetszik, mintha a korona méltóságának osztályos fiai volnátok, kik fejedelmet, országot karjaitokon hordoztok. Trónusnak, hazának sorsa a ti erőtökre támaszkodik, légyetek hivatalotoknak méltósága szerint e világ előtt nagyok, vagy álljatok a hazafiainak közönséges sorába. Szerencsés örökre egy

nagy hazafi s hív jobbágy, ki az emberségnek
igaz hivatalát életében ismervén, halálával
koporsóját egy egész országnak utána esdeklő
könyvhullatásával boríthatja.

— — — — —

BESSENYEIHEZ.

Írta: *P. Szluha Demeter*, 1771.

Multkori szép levelednek örült mindenki körünkben,
Mert lángelmédről tett tanúságot e vers
Tolladból a magyar versek mily könnyen ömölnek,
És művészi kezed stílusa mily ragyogó!
Mint ámult mindenki, mikor hallotta írásod,
A te kezed, mondák, versre teremtve vagyon.
Kis soraiddal mindeneket felölelve a lantod
Zengi az erkölcsöt, évszakot és ligetet.
Minderről, amiket te magad láttál, ragyogón szólsz,
Nem tudom eldönteni: szó vagy a tárgy csodásb?
Egy bizonyos, hogy alig mult el még annyi idő, hogy
Meg lehetett írni s már a kezemben a vers.
Tán a papir rögtönn átvette a verset, amint jött,
Nem kell átnézned újra, mi írva vagyon?
Parnassosra ilyen könnyen kevesen ha felérnek
És kevesen látják így meg a szent csúcsokat.
Lángelmédnek avagy munkádnak kell-e betudni,
Hogy feljuthattál rögtön az élre, dicső?!
Egyszer a lángész máskor a munkásság oka ennek,
Olykor mindkettő kell, hogy együtt legyenek.
Bened megvan a munkaerő és megvan az ész is,
Kész munkára erőd s észszel a munka könnyű.
Oh te tudós ifjú, áldjon meg az Ég nagy erővel,
S bármiket is kezdesz, szálljon azokra siker.
Hogy a neved késő unokákra maradjon, ohajtod,
Bár a családod már századok óta nemes.

Am tündöklük öröktől fogva a lelki nemesség,
 Mely ha hiányzik, a cím, mint a köd, époly üres.
 Lelked vágya hazánk irodalmát nagyra emelni,
 A honi műveltség majd ragyogóbb leszen így.
 Pompás épületek díszíték rég a diadalmas
 Rómát, mint az egész föld kerekének urát,
 Távoli országokból, hogy megnézze e várost,
 Mégsem jött senki sem kocsival, se hajón,
 Amde mikor Livius megírta szép könyveit arról,
 Ime a nézőket hozza a víz, meg a föld!
 Egynek a lángelméje kihozta a messze vidékről,
 Kit nem vonzott sem Róma, se béke, se harc.
 Ezt megfontolván a világnak kincsei között
 Pallasnak lantját vetted elő okosan.
 S ebben hogy Te minő nagy tisztességre jutottál,
 Jól megítélheti azt mind, aki múzsabarát.
 Mért is gyűjti halomba az ember a sárga aranypénzt
 És vagyonával ugyan fényleni mért is akar?
 Semmi vagyont se viszünk Acheron hullámihoz
 [át mi,
 S mind pőrén evezünk át a halál vizein.
 Bármit adott a sors véletlen, bármit a munkánk,
 Mind elhagyja urát, hogyha lesujt a halál.
 Am a tehetséggel szerzett név el sose múlik:
 Szellem igaz díszén nem, sose győz a halál.
 Pallas ajándékánál nincs szebb és ragyogóbb dísz,
 És mily boldogság lenni múzsák kara közt!
 És ha a munka nagy is, kérlek, munkád ne
 [kíméljed,
 Mert az idő bőven fogja megadni díját.
 Amde ne véld, hogy buzdításul küldöm e verset,
 Hisz a tehetséged egymaga égbe emel.
 Hogyha írás közben magamat nem jól fejezem ki,
 Hű szív óhaja csak, nem pedig intelem az.

Szép magyaros versed fordítsam római nyelvre,
 Kérted; hát munkád munka szülője leszen?
 Persze a múzsabarát mindenkit olyannak akarna,
 Hogy másnak szint' oly vélekedése legyen.
 Mint az ökölvívók a porondon öklözik egymást,
 Költők közt szintén sűrű a párviadal.
 Most nagyon is súlyos föladat van bízva reám és
 Tán fölül is múlja gyöngé erőmet ez.
 Mert a Te versednek báját utólélni lehetetlen,
 S ez nehezebb ám, mint írni egy új valamit.
 Vergilius magyarul gyönyörűn zeng versezetedben,
 Míg az én vénám egyre fogy, egyre kihagy.
 Hogy nem olvasnék ily verset, nincsen olyan nap,
 Mert az egész napot a szent iratok lekötik.
 Meglesz azonban, lelki nemesség dolga szerinted
 Átültetni latin nyelvre a verseidet.
 Ám ne csodáld, ha ki lesz bővítve a versezet olykor,
 Mert a latin szereti ám szaporázni a szót.
 Zuzmarafedte a völgy, amikor Te leírod előttünk,
 Nyárnak némi díszét ráteszem én, ha szabad.
 Amde az útvesztőbe belépve fonál a kezemben,
 Hogy Te előttem jársz, s zengem a verseimet.
 Csak Te kegyes bírása legyél e silány soraimnak,
 És ne feledd, lantom már öreg. Áldjon az Ég.

Ford.: *Dr. Földy József.*

JEGYZETEK.

Bessenyei Györgynek. Volf = Wolff Keresztély báró, német filozófus és matematikus 1679—1754. — Malebranche Miklós francia filozófus 1638—1715. — Varro = Marcus Terentius Varro, Róma legnagyobb polihisztora. Kr. e. 116—18.

Bessenyei Györgynek. Lorenzo tévelygéseiben gyönyörködni = farsangolni.

B. A. Bessenyei Györgynek. Titán = Tithonos, akibe beleszeretett, de elfelejtett számára el nem múló ifjúságot kérni s idővel megúnta. — Lock = John Locke, angol bölcselető 1632—1704. — Linus = (Ai)linos, görögül kesergő ének. Apolló és Uránia fia. — Jung = Young Edward angol udvari káplán 1683—1765. — Comus = görögül komosz, víg csapat, komédiások. — Thália — a kilenc múzsa egyike; a vígjáték, általában a színművészet műzsája, itt vígjátékírás.

Bessenyei Györgynek (Baresay). Hernals = Bécs külvárosa. — Tarna = br. Orezy Lőrincnek Tarnaörsön volt kastélya.

A télnek közelgetése. B. Á. Chloris. leánynév, a deákos iskola költői gyakran használják.

Pest városának árvizekből származott veszedelmére. B. Á. Pomona a gyümölcsöskertek istennője. — Oenus, Oineus (oinos, gör. bor):

a bortermelés mondai megalapítója. Itt szőlő-hegyek. — Kötemény = kötözet. kötés, háló, — Ister = Hister, Duna. — Szigetekes = szigetes.

B. Gy. Báró Orczynak. Ninus özvegye Semiramis, az asszíriai birodalom alapítójának felesége.

Egy Professzorhoz. Lock = Locke (John) angol bölcselelő 1632—1704. — Volfius = Wolff Keresztély báró német filozófus és matematikus 1679—1754. Klárk = Clarke Sámuel angol filozófus és teológus 1675—1729. — Formei = Formey János, Henrik, Sámuel német filozófus és teológus 1711—1797. — Grotius Hugó (de Groot) németalföldi tudós államférfiú. 1583—1645. — Puffendorf = Puffendorf Sámuel egyik legkiválóbb német jogtudós a XVIII. sz.-ban. — Hobbes Tamás kiváló angol filozófiai és politikai író 1588—1679.

A békességhez. B. Á. Cocytus a „jajgatás“ alvilági folyója. Simois a trójai háborúban szereplő folyó. — Vesta a családi tűzhely istennője. — Néreus az aegaei tenger istene. — Triton Neptunus isten fia, félig hal, félig férfi. — Nazamon = afrikai nép. Imaus hegye = a Himalája nyugati fele. — Kayug = kínai folyó lehet. — Sinesek, franciául les chinois, kínaiak.

Barcsay B. Orezinak, midőn a vizek folyásának egyengetésére rendeltetett volt. Neptunus (Poseidon): a tengerek istene. — Pactolus = aranyfövényű folyó Lydiában. — Baharim (Bahari) = Alsó-Egyiptom arab neve. — Pégu = folyó és város Birmaországban. — Golócás = galócás, pisztrángok. Mokka =

délnyugatarábiai község; a kifejezés értelme: kávéra cserélem ki. — Berregtetem = párosítom. — Bassora = város ázsiai Törökországban.

Az elmének hánykódásairul. Linus = (Ai)linos Apolló és Uránia fia.

Ad D. Bessenyei. Szluha Demeter verse. Lásd Dr. Földy József műfordítását.

Descriptio Vallis Marianae. Bessenyei György A Mária völgyi Tisztelendő Paulinus Atyáknak, Poson, 1771. írt versének szabad átköltése és kibővítése. Bessenyei versében leírja a szomorú völgyet, melyben a pálosok élnek istenes életüket.

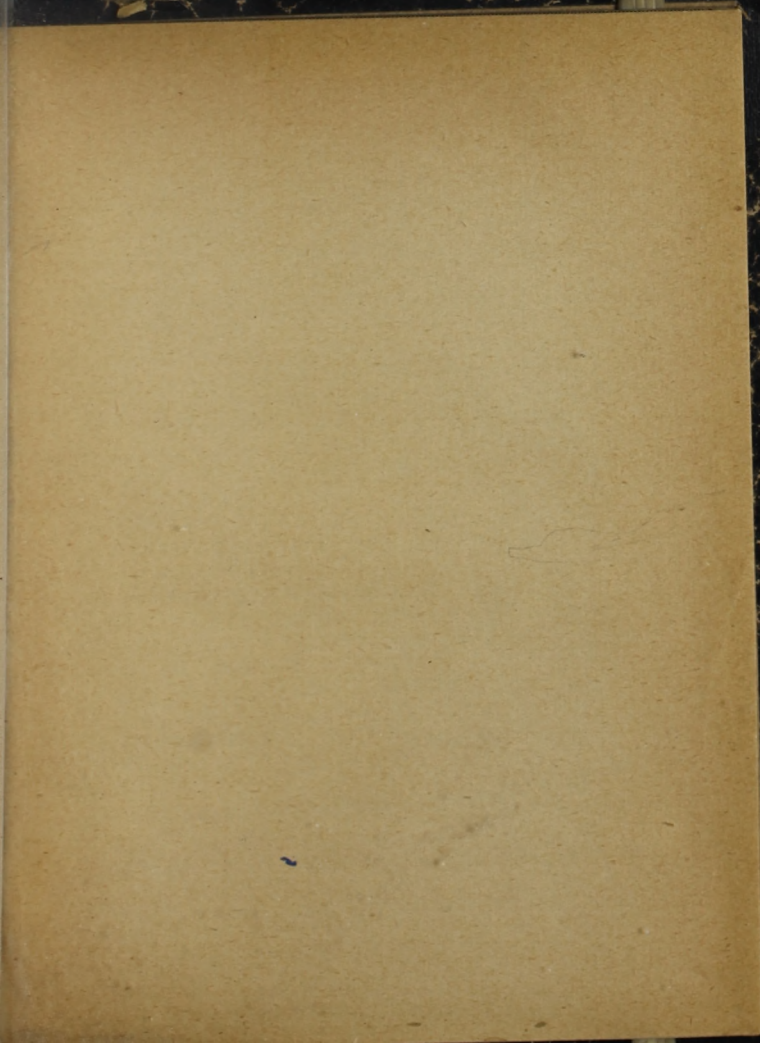

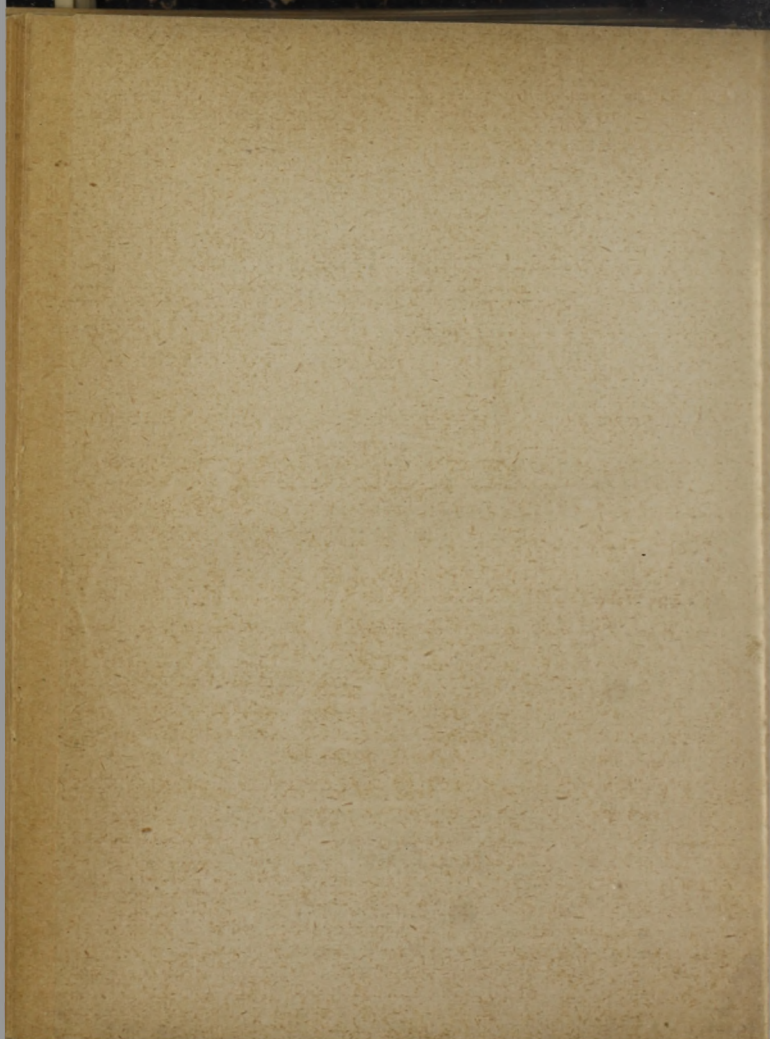
5 2010

Magyar Tudományos Akadémia
Könyvtára 2293/1952 sz.

Kiadásért felelős: Dr. Horváth Endre.

35.644. — Kir. Magy. Egyetemi Nyomda. (F.: Thiering Richárd.)

18. Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai. Harmadik sorozat. Ára 1— P.
19. Péterfy Jenő dramaturgiai dolgozatai. Negyedik sorozat. Ára 1-50 P.
20. Pázmány világa. Ára 4— P.
21. Tragédia magyar nyelven. Az Sophocles Electrájából nagyobb részre fordított Pesti Bornemisza Péter deák által.
Ára 1— P.
22. Riedl Frigyes: Vajda, Reviczky, Komjáthy.
Ára 2-50 P.
23. Berzsenyi Dániel: A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairul. Ára 1— P.
24. Régi magyar folyóiratok szemelvényekben. Athenaeum, Életképek, Hölgyfutár.
Ára 1-50 P.
25. Barcsay Ábrahám költeményei. Ára 2— P.
26. Riedl Frigyes: Madách. Ára 2— P.
27. Madách Imre levelezéséből. Ára 1-50 P.
28. Horvát István Magyar Irodalomtörténete.
Ára 1-50 P.
29. Magyar reneszánsz írók. Ára 2— P.
30. Greguss Ágost: Írói arcképek. Ára 4— P.
31. Karaes Ferencné Takács Éva válogatott munkái. Ára 1-50 P.
32. Verseghy Ferenc: Rikóti Mátyás. Ára 2-50 P.
33. Vachott Sándorné: Rajzok a multból, Em-lékiratok. (Szemelvények.) Ára 1-50 P.
34. Szeged a régi magyar irodalomban.
Ára 1-50 P.
35. (Kisdi Benedek) Cantus Catholici 1651. I.
Ára 3-50 P.
36. Sopron a régi magyar irodalomban.
Ára 2— P.
37. Riedl Frigyes: Vörösmarty Mihály élete és művei. Ára 3— P.
38. (Kisdi Benedek) Cantus Catholici. 1651. II.
Ára 3-50 P.

39. (Kisdi Benedek) Cantus Catholici. 1675. és 1703. III. Ára 350 P.
40. Báró Wesselényi Miklós naplójából.
Ára 1— P.
41. Péterfy Jenő: Magyar irodalmi bírálatai.
Ára 2— pengő.
42. Riedl Frigyes: Kölcsey Ferenc. Ára 2— P.
43. Riedl Frigyes: A magyar dráma története I.
Ára 2— P.
47. Riedl Frigyes: Mikszáth Kálmán.
Ára 150 pengő.
52. Bessenyei György: Galant levelek.
(Sajtó alatt.)
54. Fáy András színészeti tanulmányai
Ára 150 P.

Az országos érdeklődést keltett sorozatot a legfelsőbb kulturális hatóság is szívesen támogatja.

A V. K. M. 30.449/932. V. ü. o. sz. alatt melegen ajánlja a M. I. R. köteteit a középiskolai tanári könyvtáraknak,

660—02—90/1931. sz. alatt a kereskedelmi iskolák és tanító-, valamint tanítónőképző-intézetek tanári könyvtárainak.

53.

BESSENYEI GYÖRGY TÁRSASÁGA

Kiadta a Pápai Református tanítónőképző-Intézet és Leányliceum ifjúsága. Tanítványaival sajtó alá rendezte Pentz Ilona és Pécsvárady Jolán tanár.

Ára 150 pengő.